

Pohled z Králického Sněžníku do údolí řeky Moravy.

Foto Ing. Petr Kokeš

DO NOVÉHO ROKU 2003

Jaký bude rok 2003? Co nám přinese a co nás v jeho průběhu čeká? Takové a podobné otázky si v těchto dnech možná klade leckdo z nás. A nebylo by ani překvapivé, kdyby, po nedávné zkušenosti s ničivými povodněmi, směřovaly myšlenky mnohých hlavně k otázce, zda přece jenom k nám bude příroda v novém roce milosrdnější, než tomu bylo v roce 2002. Prognózy hydrometeorologů sice nejsou zas až tak optimistické, ale jistě můžeme věřit, že poučení prožitou zkušeností si s tím občané naší země alespoň zčásti poradí.

Jenomže ono toho možná bude i víc, co před námi v novém roce může jako problém vyvstat, než jen ty povodně. A tak se mi zdá být docela na místě, když si právě v době zamýšlení se nad uplynulým a nastávajícím kalendářním rokem člověk připomene i to, co třeba zatím moc nevnímal či tak trochu z mysli vytěsňoval. Mám na mysli stav naší společnosti a především dva největší současné společenské problémy - stále více se projevující soutěživý egocentrismus a dosud nepřilíhající uspokojivě řešenou otázku uznání člověka či specifických sociálních skupin.

Pokud jde o zmíněný soutěživý egocentrismus, není to nějaký úplně nový problém. Jeho etiologii například již v polovině 20. století hezky charakterizoval rakouský ekonom Ludwig von Mises: „Ve společnosti založené na kastě a stavu může jedinec přičítat svůj nepříznivý osud podmínkám, které není schopen ovlivnit. Nevolník je nevolníkem proto, že jej do tohoto postavení uvrhla nadpřesná moc určující veškeré dění. On sám na tom nemůže pranic změnit a není důvodu, proč by se měl za svou neurozenost stydět... Za kapitalismu je situace zcela jiná. Životní postavení každého člověka závisí na jeho přičinění. Každý člověk, jehož ambice nebyly plně uspokojeny, velmi dobře ví, že byl vystaven zkoušce a shledán svými bližními nevyhovujícím.“¹⁾ Jde tedy vlastně

SLOVA

K ZAMYŠLENÍ

„Etika neučí přímo, co se za daného stavu věci má zde a nyní stát, nýbrž učí všeobecně, jak je utvářeno to, co se vůbec má stát. To, co se vůbec má stát, je mnohé a rozmanité. V každém stavu věci se však nemůže stát vše, co se vůbec stát má. Daný okamžik si se svými požadavky uchovává prostor uvnitř toho, čemu učí etické vědomí. Etika vytváří obecný základ, z něhož to, co je aktuální, je viděno jako z ptáčích perspektivy. Úkoly individua a úkoly doby jsou pro ni stejně partikulární - vůči oběma si udržuje stejnou distanci. Znamená pro ně povznesení se nad daný případ, osvobození se od vnějšího vlivu, od sugesce, falšování, fanatismu. Etika v tom nepostupuje jinak než filosofie vůbec - neučí hotovým soudům, nýbrž samému »souzení«.

Etika takto chápe otázku »Co máme činit?«. Neurčuje, nepopisuje, nedefinuje u toho, co máme činit, ono vlastní »co« - podává však kritéria, pomocí nichž to lze poznat. Z tohoto důvodu stojí etika vysoko nad všemi spory partikulárních směrů, zájmů, stran. Perspektivy jejího pohledu se mají k perspektivám privátní a veřejné každodennosti jako se má perspektiva astronomie k pozemskému vidění věci. Přesto mají právě hlediska oněch partikulárních směrů své ospravedlnění jedině v ní. Distance neznamená odtržení, odloučení se od nějakého případu, neznamená jeho opuštění, ztrátu, nýbrž právě jen perspektivu vidění, přehled, souhrnné vidění, a znamená - v ideji - tendenci k jednotě, celistvosti, úplnosti.

Praktická filosofie zde ztrácí všechnu dotěrnost. Nneměšuje se do konfliktů života, nedává pro ně předpisy, není kodexem příkazů a zákazů jako právo. Obrací se k tomu, co je v člověku tvořivé...“

Úryvek z úvodu knihy Nicolaie Hartmanna (1882-1950) *Struktura etického fenoménu*. Praha: Academia, 2002.

o starý problém, postupně se zvyrazňující již od přelomu 19. a 20. století. To jenom my, občané země s někdejší dlouholetým totalitním systémem a vnučeným rovnostářstvím, jsme znovu vstoupili do svobodného, kapitalistického světa poněkud nepřipraveni. Není se tedy co divit, že nás ten stále zřetelnější soutěživý egocentrismus v naší společnosti a z něj vzrůstající povrchnost ve vztahu lidí ke světu i k sobě navzájem trochu zaráží. Bezohledná snaha některých jedinců o naplnění jejich ambicí se přitom zřejmě přenáší i do prostředí jejich rodiny, o čemž se zdá svědčit stále se snižující práh pro uvolnění agrese u řady dětí a dospívajících.

Kořeny druhého problému, tj. nedořešené otázky uznání člověka a rozličných sociálních skupin, patrně spočívají nejenom v samotném zániku někdejší sociální hierarchie, ale do značné míry i v procesu globalizace, jmenovitě ve zvýšené migraci obyvatel Země a v častějším střetávání se rozličných kulturních identit, založených v nejednom případě na etnické příslušnosti a náboženství, ale také třeba na pohlaví či sexuální orientaci.

„S výzvou multikulturalismu a politiky uznání se dnes vyrovnávají demokratické společnosti, zvláště USA a Kanada, i když podobné zásadní morální problémy mají mnohé další demokracie,“²⁾ říká Amy Gutmannová, profesorka politikologie na Princetonské univerzitě a ředitelka University Center for Human Values (Princeton). A současně upozorňuje, že řešení těchto problémů nebude jednoduché. Mimo jiné proto, že ač v popředí zájmu společnosti musí být uznání společných, univerzálních potřeb občanů, např. ekonomické zajištění, zdravotní péče, vzdělání, svoboda slova atd., nelze dost dobře odmítnout ani požadavky vyvěrající z partikulárních kulturních identit, neboť i ty mohou být pro některé občany primárním statkem, předpokladem „dobrého života“.³⁾ Názoru Amy Gutmannové, že úplné veřejné uznání lidí jakožto sobě rovných občanů vyžaduje dvě formy úcty - jednak úctu k jedinečné identitě každého individua, jednak úctu k těm formám jednání a obrazům světa, jichž si cení členové znevýhodněných skupin, přitakává ve svém komentáři také německý filosof Jürgen Habermas.⁴⁾

Čtenář se jistě může ptát, proč právě toto téma jsem zvolil pro článek věnovaný vstupu do nového roku. Důvody jsem měl dva. Tím prvním byla snaha upozornit na krásnou studii Charlese Taylora „Politika uznání“,⁵⁾ v níž mj. legitimizuje nárok občanů na multikulturní uznání jejich kulturně definovaných identit, a také na další studie obsažené ve sborníku „Charles Taylor: Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání.“ Druhým, povýtce prozaickým důvodem mi byla představa, že po předpokládaném vstupu naší republiky do Evropské unie v roce 2004 se s velkou pravděpodobností značně zvýší počet cizinců žijících v naší zemi, a to už se pak »politika uznání« bude úzce dotýkat nejenom našich politiků a představitelů státní správy a samosprávy, ale také například učitelů a v neposlední řadě i nás zdravotníků. „Politika uznání,“ říká Susan Wolfová, profesorka filosofie na univerzitě Johna Hopkinse, „nás podněcuje nejen k tomu, abychom se snažili aktivněji a přiměřeněji poznávat a uznávat druhého - uznávat ony lidi a ony kultury, které obývají svět vedle nás -, podněcuje nás také k tomu, abychom bezprostředněji a méně selektivně vnímali ty, kdo s námi sdílejí města, knihovny a školy, které nazýváme vlastními.“⁶⁾

PhDr. Vladimír Panoušek

LITERATURA:

- 1) MISES, L. *Antikapitalistická mentalita*. Praha : Občanský institut, 1994, s. 21. ISBN 80-901659-0-7
- 2) GUTMANNOVÁ, A. Úvod. In: GUTMANNOVÁ, A. (ed.), HABERMAS, J., APPIAH, K. A., ROCKEFELLER, S. C., WALZER, M., WOLFOVÁ, S. Charles Taylor: *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha : Filosofia, nakl. Filosofického ústavu AV ČR, 2001, s. 17. ISBN 80-7007-161-3
- 3) Tamtéž, s. 18-19.
- 4) HABERMAS, J. Boje o uznání v demokratickém právním státě. In: citovaný sborník Charles Taylor: *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha : Filosofia, nakl. Filosofického ústavu AV ČR, 2001, s. 126. ISBN 80-7007-161-3
- 5) TAYLOR, CH. *Politika uznání*. In: citovaný sborník Charles Taylor: *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. s. 41-90.
- 6) WOLFOVÁ, S. *Komentář*. In: citovaný sborník Charles Taylor: *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. s. 91-101.

V eseji „Pokušení písma“ připomíná Umberto Eco Platonovo vyprávění o tom, jak faraon vytyká bohu Tothovi, že vynalezl právě písmo: „To je konec, řekl mu, člověk už nebude s to kultivovat své myšlenky a svou niternost, protože ho ponoukáš, aby objektivizoval svou duši na tabulkách a papýrech. Sbohem paměti, od nynějška si lidé zvyknou vzpomínat si na všechno jen pomocí těchto nekalých prostředků.“ Ale vzápětí Umberto Eco dodává, že už staří Egypťané dobře porozuměli daru písma - proto Totha určili patronem nejenom písmařů, ale i lékařství a magie.

A skutečně: jak by asi náš dnešní svět vypadal, nebýt např. Alexandrijské knihovny (zal. ve 4. a 3. stol. př. n. l.), jež pro nás zachovala dědictví myšlení starověkého Řecka, nebýt staroindických véd, severské Ságy o Volsunzích a mnoha dalších písemných svědectví o dávných krocích lidské mysli? Kde by asi byla naše společnost bez Shakespeara, Prousta a mnoha dalších, kteří nám chtěli sdělit svůj pohled na svět?

Avšak jeden problém tu přece jenom je. Tím „pokušením“ písma má totiž Umberto Eco na mysli, že se písmo sice rodí, aby zaznamenávalo data, ale že také okamžitě do sebe vstřebává i různé ideologické funkce. „Velice často se píše,“ říká Umberto Eco ve zmíněném eseji, „aby se něco proslavilo, aby byla vymezena práva, zdůrazněny priority. Písmo se okamžitě stává nástrojem moci.“ Těchto slov bychom si asi měli být dobře vědomi zejména dnes, ve světě osobních počítačů, e-mailů a webových stránek. Nesmírný pokrok v možnostech prezentace psaného, k němuž došlo od doby velkého Gutenbergova vynálezu, by nás rozhodně neměl svádět k povrchnosti.

„Slovo přežívá dočasnou instanci promluvy,“ říká filosof Paul Ricoeur, „a je připraveno pro nové použití. Takto zatěžená novou užitečnou hodnotou - byť sebenepatrnější - vrací se zpět do systému. A tím, že se vrací do systému, obohacuje systém o historii.“ Pro nás to pak znamená, že každým svým napsaným a prezentovaným slovem tak či onak vstupujeme do lidské historie.

Luděk Ledříček

Krkonoše / Foto Jiří Bruník

Výstavba pavilonu interních oborů pokračuje

Říkávalo se kdysi, že je-li švec dobrým obchodníkem, nepustí zákazníka do dílny. Rozešité svršky bot a dosud osiřelé podrážky totiž nejsou zrovna tím nejlepším reklamním artiklem. Asi je to pravda. Jenomže stavaři si takový luxus, jako je schování nedokončeného díla za zavřenými dveřmi, dovolit nemohou. A tak obvykle dochází k tomu, že po zveřejnění líbivých architektonických zobrazení či modelů budoucího objektu nastupuje období, kdy reálně se rodící stavba nějakými estetickými podněty zrovna neoplývá. Lze to říci i o stavbě nového pavilonu interních oborů, kolem které již delší dobu chodí zaměstnanci i návštěvníci Fakultní nemocnice Hradec Králové. („Je to takové velké a šedivé,“ vyjádřila nedávno svůj pocit pracovnice FN HK, která kolem stavby chodí na oběd). A navíc se mnohým může zdát, že tempo výstavby tohoto objektu se v poslední době jaksi zpomalilo.

Skutečnost je taková, že tato v současné době nejvýznamnější a v historii Fakultní nemocnice Hradec Králové nejrozsáhlejší investiční akce opravdu značně zasáhne do tváře intravilánu Fakultní nemocnice. Nové centrum nemocnice se změní k nepoznání. Ale na konečný výsledek, který nepochybně uspokojí i naše estetické vnímání, si ještě budeme muset počkat, a to až do roku 2004.

Plánovaná doba výstavby pavilonu interních oborů rozhodně není, s ohledem na velký rozsah celé investiční akce, nijak dlouhá. Přípravné práce - přeložky inženýrských sítí a vybudování nové komunikace podél východní strany pavilonu chirurgických oborů - byly zahájeny v roce 2000 (nová komunikace byla zkolaudována a otevřena 23. 1. 2001). V roce 2000 byla také vypsána urbanisticko-architektonická soutěž na řešení nového centra akutní medicíny, jehož součástí má být nový pavilon. Vítězem soutěže se stal ateliér DOMY s.r.o. Praha, který patří k nejzkušenějším v oboru nemocničního stavitelství. Po získání dotace ze státního rozpočtu v roce 2001 byl tomuto ateliéru zadán prováděcí projekt. V druhé polovině roku 2001 byla dokončena veřejná obchodní soutěž na generálního dodavatele stavby. Zvítězila firma Geosan Group a.s. Velim. Ještě v prosinci roku 2001, poté co byla dne 6. 12. 2001 podepsána smlouva, schválená Ministerstvem zdravotnictví ČR, bylo započato s vlastní stavbou. Hned počátkem roku 2002 byl prostor stavby oplocen a 30. května 2002, když se již ve stavební jámě rýsovaly základy objektu, byl slavnostně poklepán základní kámen stavby.

Výstavba pavilonu interních oborů pokračuje podle stanoveného věcného i finančního harmonogramu. Dodrženy byly postupové termíny pro rok 2002: dokončení technické chodby navazující na stávající kolektor (do 30. září 2002); provedení monolitické konstrukce - bez V. a VI. nadzemního podlaží v části I2 (u trafostanice chirurgického pavilonu). V druhém případě byl stanovený termín dokonce překročen, v roce 2002 bylo dokončeno V. nadzemní podlaží. V současné době je již budována i střecha objektu (VI. nadzemní podlaží). Pokud by kolemjdoucí přece jenom měli pocit, že tempo výstavby se jaksi zpomaluje, můžeme je ujistit, že je to jenom zdánlivé. Další stavební práce totiž již nejsou zvnějšku tak vidět, jako budování monolitické konstrukce. Rozsah těchto vnitřních prací je však značný.

V roce 2002 bylo proinvestováno celkem 162 a půl milionu Kč, pro rok 2003 je na akci ze státního rozpočtu přiděleno 203 a půl milionu Kč. Na rok 2004 se uvažuje s náklady ve výši 161 milionů Kč.

Vlastní výstavba pavilonu interních oborů by měla být ukončena v červnu roku 2004. Druhé pololetí roku 2004 bude věnováno kompletaci interiéru, přesunu stávajících technologií a nákupu nových. Postupně se také budou do objektu stěhovat jednotlivá pracoviště.

*Ing. Petr Steklík
Ing. Jiří Bobr
Investiční odbor FN*

Pohled od západní strany pavilonu prof. Jana Bašteckého.

Foto PhDr. Vladimír Panoušek

Pohled z pavilonu akademika Jana Bedrný.

Foto Ing. Jiří Bobr

FP6 – cílem je ERA

Prof. MUDr. RNDr. MIROSLAV ČERVINKA, CSc.

Tento poněkud záhadný titulek jsem zvolil záměrně. V řeči vázané by mohl znít například takto: **6. rámcový program Evropské unie - cílem je vytvořit jednotný evropský výzkumný prostor.** Možná, že ale ani takto by nebylo zcela zřejmé, o co jde. Pokusím se tedy stručně vysvětlit podstatu a smysl zmíněného programu a především co znamená pro nás, přešlapující na prahu Evropské unie.

V první řadě je to velká šance, kterou nesmíme promarnit. A nesmí nás odradit ani svérázný »newspeak« (plný záhadných zkratk), který používá administrativa EU. Navíc nemáme mnoho času, program byl oficiálně zahájen 17. prosince 2002, termín pro podání návrhů je březen 2003.

Oficiálním cílem 6. rámcového programu (Sixth Framework Programme, FP6) je zvýšit konkurenceschopnost evropské vědy zejména ve vztahu k USA a Japonsku. Toto politické rozhodnutí, podepřené 17,5 biliony €, se realizuje cestou FP6 a má za cíl zlepšit spolupráci a koordinaci výzkumu v Evropské unii. Pro řadu z nás není FP6 úplnou novinkou, hodně se o něm mluví a píše již celý rok. Všichni zaměstnanci naší fakulty a fakultní nemocnice o něm dostali řadu informací e-mailem. Mnozí z nás se dokonce v červnu 2002 aktivně podíleli na přípravě tzv. EoI (Expression of Interest). To byl vlastně průzkumný balónek, který měl administrativě v Bruselu ukázat, zda bude o tento rámcový program zájem. Ukázalo se, že zájem je obrovský. Celkem do Bruselu přišlo 8000 EoI. Evropská Unie provedla analýzu všech EoI (její výsledky jsou zveřejněny na <http://www.cordis.lu/fp6/eoi-analysis.htm>) a na jejím základě upřesnila pravidla a zejména tematické priority 6. rámcového programu.

Dalším krokem byla velká konference na téma FP6, která se konala v Bruselu ve dnech 11.-13. prosince 2002. Šlo o největší akci, kterou Evropská unie doposud organizovala. Zúčastnilo se jí 9000 vědců a administrátorů vědy. Z naší republiky se konference zúčastnilo asi padesát lidí. Na této konferenci jsme dostali řadu podrobných podkladů o pravidlech pro podávání návrhů. Přímo z úst nejvyšších představitelů vědecké administrativy Evropské unie jsme vyslechli referáty na všechna související témata. Tyto materiály jsou k dispozici k nahlédnutí na vědeckém oddělení fakulty. Ten, kdo se chce s materiály seznámit, ale nemusí ani vážit cestu na fakultu. Veškeré zmíněné materiály jsou totiž zveřejněny také na internetových stránkách EU: http://europa.eu.int/comm/research/conferences/2002/index_en.html. Na Internetu lze najít informace o FP6 na několika místech. Základní informace o FP6 jsou na: <http://www.cordis.lu/fp6> a na http://europa.eu.int/comm/research/fp6/index_en.html. Oficiální dokumenty FP6 jsou k dispozici na http://europa.eu.int/comm/research/fp6/documents_en.html. Veškeré informace také zveřejňuje informační centrála Akademie věd ČR: <http://www.tc.cz/nko6/>. V neposlední řadě jsou informace o FP6 i na domovské stránce Univerzity Karlovy <http://certik.ruk.cuni.cz/6RP/default.html>.

Na zmíněné Bruselské konferenci ale ještě nebyla zveřejněna výzva k podávání návrhů. První výzva k předkládání projektu do FP6 pro většinu tematických priorit byla zveřejněna až 17. prosince 2002. Text výzvy je k dispozici na <http://www.cordis.lu/fp6/calls.htm>. Pro tematický okruh „**Vědy o živé**

přírodě, genomika a biotechnologie pro zdraví“ je přidělen rozpočet 513 milionů €. Uzávěrka pro podání návrhu je 25. březen 2003 v 17.00 hodin. Formuláře pro podávání návrhů budou zveřejněny v databázi CORDIS v průběhu ledna 2003.

Jaké jsou základní principy, na kterých je založen FP6? První princip je, že jsou určeny tematické priority, kterých má být dosaženo. Druhý je, že jsou k tomu vytvořeny nové administrativní nástroje.

Tematické priority FP6:

- Vědy o živé přírodě, genomika a biotechnologie pro zdraví.
- Technologie informační společnosti.
- Nanotechnologie a nanovědy, multifunkční materiály a nové výrobní procesy a nástroje.
- Letectví a kosmický výzkum.
- Kvalita a bezpečnost potravin.
- Trvale udržitelný rozvoj, globální změny a ekosystémy.
- Občané a vládnutí ve znalostní společnosti.

Další aktivity se týkají mobility lidských zdrojů, podpory mezinárodní spolupráce a koordinování výzkumných aktivit. Speciální program je věnován tzv. SME (Small and Medium-sized Enterprises) a jejich zapojení do financování vědy.

V tematickém okruhu „**Vědy o živé přírodě, genomika a biotechnologie pro zdraví“** jsou určeny tyto priority (ponechávám původní znění v angličtině, aby nedošlo ke zkrácení významu):

- Fundamental knowledge and basic tools for functional genomics in all organisms.
- Confronting the major communicable diseases linked to poverty.
- Applications of knowledge and technologies in the field of genomics and biotechnology for health.

Budou podporovány jak projekty, které povedou k získání nových znalostí, tak i projekty orientované na praktické využití již existujících poznatků (např. klinické studie).

Druhou oblastí, která se úzce dotýká medicíny, je kvalita potravin. V tomto tematickém okruhu jsou níže uvedené priority:

- Total Food Chain and Traceability.
- Epidemiology of food related diseases and allergies.
- Impact of Food on Health.
- Methods of analysis, detection and control.

Nástroje FP6:

Pravidelně aktualizované informace o nástrojích FP6 lze najít na adrese <http://europa.eu.int/comm/research/fp6/networks-ip.html>. Ve stručnosti se dá říci, že kromě tří tradičních nástrojů (Specific targeted research projects, Co-ordination actions a Specific support actions), které EU tradičně používá pro podporu vědy, byly vytvořeny tři nové nástroje: Integrated projects (IP), Networks of excellence (NoE) a Article 169 (joint

implementation of national programmes). Ze všech uvedených nástrojů mají zásadní význam hlavně IP a NoE.

Základní charakteristikou IP je to, že podporuje problémově orientovaný výzkum. Cílem je získat nové poznatky. Základním účelem NoE je omezit fragmentaci vědy v rámci EU a přispět k lepší strukturalizaci výzkumu. U obou těchto nástrojů je velmi významné dosáhnout tzv. kritické hodnoty, tj. určitého, relativně velkého koncentrování finančních prostředků a lidských zdrojů na řešení daného projektu. Proto mají přednost velké projekty, zahrnující mnoho laboratoří z mnoha zemí. V této souvislosti mně dovozte malou osobní poznámku. Na konferenci v Bruselu jsem pozoroval velmi jednoznačný trend k tomu, že veškerou administrativu včetně přípravy návrhu projektů provádějí specializované profesionální firmy. Pravidla pro financování FP6 s tím také počítají a je přesně určena částka, kterou je možné vyčlenit na takovoto administrativní zajištění projektu.

Orientovat se ve velmi rozsáhlé administrativě kolem F6P je velmi obtížné, proto je možné účastnit se České národní konference věnované zahájení FP6, která se uskuteční v Praze 20. ledna 2003. Zde bude prezentována struktura a tematické priority FP6, budou vysvětlena pravidla pro účast. Pro další informace je možno kontaktovat paní Naďu Koníčkovou z Technologického centra AV ČR (E-mail: konickova@tc.cas.cz) nebo využít on line registraci na <http://www.tc.cz/6rpkonf/registrace.php?lang=0>.

Věřím, že tato informace pomůže přesvědčit co největší počet našich zaměstnanců, aby hledali možnosti zapojení se do FP6. Z administrativních a dalších důvodů je asi obtížné koordinovat IP nebo NoE, na druhou stranu si však myslím, že řada pracovišť má spolupráci s mezinárodními centry a mělo by být naší snahou připojit se do aktivity těchto center. Pro další dlouhodobou perspektivu fakultní nemocnice a zejména lékařské fakulty je to nanejvýš významné.

Mé vzpomínky na pana profesora Sazamu

Smutná událost podzimního odchodu prof. Sazamy posílila mé odhodlání projevit svou vděčnost několika vzpomínkami z pohledu jeho žáka a později jeho pracovníka na Stomatologické klinice UK v Hradci Králové. Více než čtyřicet let byl pro mne měnící se, ale v oboru významnou autoritou.

Když jsem poprvé přišel jako suverénní medik na jeho přednášky stomatologie, zaujal mne menší, tehdy lehce podsaditý člověk nesporné rozhodnosti, zkoumavého a bystrého pohledu bledých očí. Sebevědomí roztávalo. Až mnohem později jsem pochopil jeho shovívavou trpělivost s naším tápavým, naivním chápáním souvislostí a naopak uspokojení nad spíše náhodnou logickou, správnou odpovědí, kterou nás učil medicínsky myslet. I jeho přednášky byly logické, a proto se stomatologie dobře učila.

Mnoho studentských rozverností dokázal pochopit a kupodivu tolerovat. Dokázal v nás však - i později - rovněž vyvolat hrůzu a pokorné zoufalství, když se jeho pohled zúžil; a to se potom šepetem hovořilo o zahnutí jeho nosu a objevení Parrotových jizev na ústech; provinilec byl bytostně nešťasten. Když se situace uklidnila, výjev se dopodrobna popisoval a mnoho let tradoval při rozmanitých příležitostech.

Pan profesor byl osobou v mnoha směrech všestrannou s bohatými zkušenostmi a znalostmi. Paměťhodné byly jeho vycházky s naším ročníkem a později i personálem kliniky po Hradci Králové a jeho památkách. Vše velmi dobře znal, byl zaníceným milovníkem města, a proto jeho vyprávění bylo velice poutavé pro ty, kteří nezběhli do blízké pivnice.

Na kliniku jsem nastoupil hned po promoci a to na několik let na lůžkové oddělení. Byla to doba pro nezkušeného začátečníka vymezená nedostiznými pojmy, jakými byl doc. Sazama, primář Štancl, asistent Šícha, Lubor Novák, Bittner, asistentka Antalovská a někteří další. Doba, kdy na lůžkovém oddělení byli hospitalizováni nemocní s výrazně závažnými stavy. Hrůzné terminální formy obličejových a ústních malignit, časté ultimativní devastující operace s následnou komplikovanou péčí, složité dlahování čelistí, tradiční injekční léčba PNC se Streptomycinem; Tetracyklin byla vzácná pozdější novota. Doba ošklivých kuchyněk na odděleních a zápachu lysolu na chodbách. Často jsem pozoroval mezi operacemi unaveného, do sebe zahloubaného pana profesora po paliativním, jinak beznadějném zákroku. Nedovedl jsem se vmyslet do jeho odvahy rozhodnout o troskách naděje, když jistě pohodlnější bylo známé rčení o umění nic neučinit. Medicínské možnosti tehdy více nedokázaly.

Obávané bylo jeho zadávání výzkumných nebo alespoň publikačních témat. Znamenalo to mnohaleté pátrání ve vědecké knihovně ve svazcích většinou cizojazyčných odborných časopisů, často z období před 1. světovou válkou, aby se v textu objevil později zavržený a nikam nevedoucí poznatek a citace na konci elaborátu. Vzniklý kompilát byl panem profesorem přečten a mnohokrát vrácen k rozmanitým úpravám. Ovšem jeho „Imprimatur - prof. Sazama“ byla pocta a důvod k vnitřní pyšce. Podobně nevídanou a dnes již nepředstavitelnou byla instituce každodenních písemných referátů z cizojazyčné literatury, v pozdějších vypjatých dobách přednášených na ranním hlášení v ruštině. Nebyl to pochopitelně nápad pana profesora, zato úlevný okamžik veselí. Podobně obávanými byly odborné seminární přednášky na určené téma, většinou hodinové, kdy bylo nutno čelit kritickým dotazům pana profesora a spolupracovníků.

Úděl klinického lékaře se mnohým z nás zdál krutý, ale opět s odstupem času musím připustit, že to byl jediný účinný způsob jak přimět „od přirozenosti líné lékaře“ - jak pan profesor říkával - k cílevědomému a důslednému vzdělávání, neohroženosti a technické dokonalosti v projevu před cizím, kritickým auditoriem.

Předělem v životě profesora Sazamy byl jeho nucený odchod do důchodu, protože byl politicky nepřizpůsobivý a vyznával vyšší hodnoty než politickou ideologii současné moci. Jeho odchod znamenal prosazování jiných priorit, směřujících do terminálního stadia v roce 1989, které se vyznačovalo úpadkem prestiže kliniky, jakousi dobou železnou starověkých autorů v klinickém provedení současnosti.

S panem profesorem jsem se setkával jako se svým pacientem. To byl asi ten okamžik, kdy se můj vztah uznání změnil v úctu. Hluboce na mne zapůsobila jeho důvěra v mé schopnosti a cosi, co bych nazval vírou ve svého žáka. Podrobně jsem mu vždy popisoval svoji diagnostickou úvahu a léčebný záměr, se všemi riziky. Očividně jej bavilo mé uvažování a diskuse, která se kolem vedla. Ale vždyť mne to naučil.

Byl znám svou čínorodostí a širokými zájmy i ve svém pokročilém věku. Vždy jsem obdivoval jeho bystrý postřeh, chytrý vtíp, obsáhlé vědomosti, jakousi slušnost a uvážlivou spravedlivost v řešení závažného. Po zpřístupnění mých kádrových materiálů jsem byl překvapen, jak obratně se vyhýbal ve svém hodnocení okolnostem, které by mi mohly komplikovat existenci nebo ublížit.

Nevim, zda současná doba vytváří osobnosti podobného typu. Asi ano, ale oči nás paměťků je již nevidí. MUDr. Ivan Novák

Ředitel FN HK jmenoval nové vedoucí pracovníky

V měsících říjnu a listopadu t. r. se uskutečnila výběrová řízení, vyhlášená ředitelem Fakultní nemocnice Hradec Králové, na vedoucí funkce ve FN HK obsazované jmenováním. Šlo o funkce: vedoucí laborantka Transfuzního oddělení, vrchní sestra Transfuzního oddělení a vedoucí lékař Oddělení dětské chirurgie a traumatologie. Na základě výsledků jednotlivých konkursů a doporučení výběrových komisí jmenoval ředitel Fakultní nemocnice Hradec Králové doc. MUDr. Leoš Heger, CSc., do vedoucích funkcí tyto zaměstnance:

**HANA MICHALIČKOVÁ (49),
od 1. 1. 2003 vedoucí laborantka
Transfuzního oddělení FN HK**

Paní Hana Michaličková nastoupila do Fakultní nemocnice Hradec Králové 13. 11. 1985 na II. interní kliniku, kde byla zařazena jako zdravotní laborantka - specialista do laboratoře klinické hematologie. Je absolventkou Střední zemědělské technické školy v Kroměříži. Po maturitě pracovala ve Státním výzkumném veterinárním ústavu v Brně na úseku sérologie a mikrobiologie. V roce 1975 dokončila dálkové studium při zaměstnání na Střední zdravotnické škole v Brně, obor zdravotní laborant. V letech 1976 - 1985 pracovala v Transfuzním oddělení krajské nemocnice Suhl v SRN v úseku sérologie a speciální laboratoř, od roku 1978 jako samostatná pracovníce v laboratoři HLA. V roce 1979 získala specializaci hematologie a transfuzní služba v Bezirksakademie des Gesundheits- und Sozialwesens Suhl ve Spolkové republice Německo (krajský institut transfuzní služby, Suhl, SRN). V červenci 1983 absolvovala v IPVZ Brno specializační studium v úseku práce „hematologie a transfuzní služba“. Od roku 1986 pracuje paní Hana Michaličková v Transfuzním oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové postupně v úsecích sérologie, virologie, mikrobiologie, expedice, HLA laboratoř, speciální laboratoř a kontrolní laboratoř. Ovládá aktivně slovem i písmem německý jazyk.

**Jana Adamová (33), od 1. 1. 2003
vrchní sestra Transfuzního
oddělení FN HK**

Paní Jana Adamová nastoupila do Fakultní nemocnice Hradec Králové na Kardiochirurgickou kliniku 1. 10. 1987 jako absolventka Střední zdravotnické školy v Trutnově, kde vystudovala obor zdravotní sestra. Na klinice pracovala jako zdravotní sestra u lůžka

ve směnném provozu. Od roku 1996 pracuje jako zdravotní sestra v Transfuzním oddělení Fakultní nemocnice Hradec Králové postupně v úsecích plasmferéz, plazmy a na odběrovém sále. V říjnu 1999 paní Jana Adamová absolvovala v IPVZ Brno dvouleté pomaturitní specializační studium v úseku práce „transfuzní služba“.

**MUDr. Jaroslav Koudelka, CSc.,
(50), od 1. 1. 2003 vedoucí lékař
Oddělení dětské chirurgie
a traumatologie FN HK**

Pan doktor Jaroslav Koudelka absolvoval v roce 1976 Lékařskou fakultu v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze, obor všeobecné lékařství. Po promoci v září stejného roku nastoupil do Fakultní nemocnice Hradec Králové na Chirurgickou kliniku jako sekundární lékař - absolvent LF. Od 1. září 1980 pracuje na Oddělení dětské chirurgie a traumatologie postupně v pracovním zařazení samostatně pracující lékař, lékař s vyšší specializací a od roku 1990 jako zástupce primáře. V květnu 1980 získal atestaci I. stupně z chirurgie a v prosinci 1985 nástavbovou atestaci z dětské chirurgie. V červnu roku 1992 obhájil kandidátskou disertační práci na téma „Diagnostika a léčba tupého poranění břicha v dětském věku“ a v září stejného roku mu byla udělena vědecká hodnost kandidáta lékařských věd. Je autorem a spoluautorem řady odborných publikací, a to pěti publikací v zahraničních časopisech a 38 publikací v českých časopisech. Přednáší na odborných kongresech na regionální, celostátní i mezinárodní úrovni. V zahraničí přednesl 11 přednášek a v ČR a na Slovensku 162 přednášek. V období let 1994 - 2002 se zúčastnil řady zahraničních stáží a kursů v Rakousku, Německu, Maďarsku, Belgii a Polsku.

MUDr. Jaroslav Koudelka je členem výboru České pediatricko-chirurgické společnosti, členem České chirurgické společnosti a České pediatrické společnosti a je zástupcem oboru dětská chirurgie v okresním sdružení České lékařské komory. Pro úplnost životopisných údajů uvádíme, že má státní jazykovou zkoušku z anglického jazyka a hovoří plynně německy.

Přejeme všem nově jmenovaným vedoucím pracovníkům osobní spokojenost a hodně pracovních úspěchů v náročných a odpovědných řídicích funkcích.

Redakce
a Odbor personálních vztahů

Pocta profesoru Zdeňku Nožičkovi

Prof. MUDr. Zdeněk Nožička, DrSc., učitel a vědecký pracovník Fingerlandova ústavu patologie, byl při příležitosti svých 70. narozenin jmenován čestným členem Spolku lékařů Hradec Králové, jehož je dlouholetým předsedou. Diplom čestného členství mu předal na pracovní schůzi dne 18. prosince 2002 jednatel Spolku doc. MUDr. Oldřich Pozler, CSc., který v laudatio vy-

zvedl, že titul čestného členství byl profesoru Zdeňku Nožičkovi udělen v uznání jeho zásluh, a to jako prvnímu za dobu existence Spolku lékařů Hradec Králové, založeného již v roce 1946.

Panu profesoru Zdeňku Nožičkovi k této významné poctě a také k jeho životnímu jubileu, které si připomněl dne 27. prosince 2002, srdečně blahopřejeme.

Redakce

Univerzita Karlova si připomněla výročí 17. listopadu

Jako každoročně, tak i v letošním listopadu si Univerzita Karlova připomněla události roku 1939 a 1989. Oslavy Mezinárodního dne studentstva a Dne boje za svobodu a demokracii vyvrcholily slavnostním shromážděním akademické obce Univerzity Karlovy a hostů v pondělí 18. listopadu večer ve Velké aule Karolina. Pořadatelem bylo vedení Univerzity Karlovy ve spolupráci s Nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových.

V návaznosti na obdobnou loňskou akci, která za účasti žijících členů exilového Ústředního svazu československého studentstva (ÚSČS) připomínala 60. výročí založení tradice Mezinárodního dne studentstva, byla letošní vzpomínka věnována především válečnému studiu našich mediků na britských lékařských fakultách. Tato stále málo známá kapitola z historie československého lékařského školství je spojena s aktivitami exilového ÚSČS. Jeho členové iniciovali návrhy k exilovým představitelům československého státu a britské univerzity na ně kladně odpověděly na jaře 1941. Čtyřiceti pěti československým medikům se otevřela cesta k dokončení studia na britských lékařských fakultách v Londýně, Bristolu, Birminghamu, Sheffieldu, Manchesteru, Newcastleu a Edinburghu. Společným symbolem studia československých mediků - vojáků za 2. světové války - se pak stalo jméno Oxfordské univerzity. Postavila se veřejně za uzavřené české vysoké školy - stala se jejich patronem. Třikrát tak byly v oxfordském Sheldonian Theatre uspořádány promoce podle protokolu a scénáře Univerzity Karlovy, třikrát byly předány promoční československé diplomy studentům, kteří dostudovali na britských univerzitách (první promoce se uskutečnila 27. února 1943, druhá 24. července 1943 a třetí 22. července 1944, podrobnější příspěvek na toto téma přinesl SCAN ve svém IX. ročníku (1999, č. 6, s. 8-12).

Tento výjimečný příklad solidarity a spolupráce v dějinách světového školství a jeho aspekty byly připomenuty v jednotlivých vystoupeních slavnostního večera. Ocenění postoje britských univerzit zaznělo v úvodním slově předsedy Nadání Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových prof. JUDr. Václava Pavlíčka, CSc., a samozřejmě v hlavním projevu rektora Univerzity Karlovy prof. ing. Ivana Wilhelma, CSc. Vyjádření díky Univerzitě v Oxfordu bylo umocněno udělením Zlaté pamětní medaile Univerzity Karlovy. Zdůvodnění jejího udělení - za „projevenou solidaritu a pomoc v době násilného uzavření českých vysokých škol cizí mocí“ - bylo také výchozí tezí projevu, jímž

delegace Univerzity v Oxfordu na udělení medaile reagovala. Projev přednesla Dame Fiona Caldicott, Pro-Vice-Chancellor & Principal of Somerville College. Vyslovila řadu myšlenek na téma poslání vědy ve společnosti, vysokých škol, jejich spolupráce a „pout spojujících akademickou komunitu“. Ocenila vztahy spolupráce s Univerzitou Karlovou, jejich historické kořeny i aktuální podobu. Z méně známých skutečností historie uvedla udělení čestného doktorátu Univerzity v Oxfordu tehdejšímu exilovému československému prezidentu dr. Edvardu Benešovi dne 7. března 1940.

Nesporným vyvrcholením oficiální části večera bylo vystoupení pana MUDr. Karla Macháčka, plukovníka zdravotnické služby Československé armády v. v., který přijel z Velké Británie, jednoho z mála, kteří si budou moci v roce 2003 připomenout 60. výročí své promoce v Oxfordu (v České republice žijí ještě jeho studentští kolegové pan MUDr. Vladimír Pekárek v Táboře a pan MUDr. Velimír Macharáček ve Zlíně). Na základě osobních vzpomínek objasnil genezi a vývojové peripetie válečného studia československých mediků. Svým způsobem připomněl 24. červenec 1943, kdy za účasti ministra zahraničních věcí Jana Masaryka přednesl děkonný projev studentů při promoci v Oxfordu.

Osobnost pana MUDr. Karla Macháčka je v mnohém přímo ztělesněním pokrokové demokratické tradice československého studentského hnutí. Od roku 1948 žije trvale ve Velké Británii. Dne 13. dubna 2002 byl prezidentem České lékařské komory MUDr. Davidem Rathem v Míčovně Pražského hradu pasován na Rytíře českého lékařského stavu. A právě výjimečné ocenění, kterého se mu dostalo, je příležitostí zastavit se u jeho životního portrétu podrobněji.

„Pro lékaře nemůže být většího uznání jeho kolegů a já si toho velice vážím. Stojím před vámi jako prostý lékař, který se nemůže prokázat žádnou významnou vědeckou prací ani chorobou po něm pojmenovanou. Ale po celý život jsem se snažil být prospěšný nejen svým pacientům, ale také svému okolí a v nemalé míře i své vlasti. Celý život jsem byl ovlivněn ideologií humanitní demokracie našeho prvního prezidenta T. G. Masaryka, ve které jsem byl vychováván v první Československé republice...“ Těmito slovy charakterizoval MUDr. Karel Macháček svou životní pouť v projevu při slavnosti pasování na Rytíře českého lékařského stavu. A zde jsou fakta:

Plukovník v. v. MUDr. Karel Macháček se narodil 11. ledna 1916 v Brandýse nad Labem v rodině přednosta železniční stanice (toto povolání bylo v rodině „dědičné“, služební působiště jeho děda bylo v našem regionu - byl přednostou původní stanice Račice nad Trotinou). Mládí prožil MUDr. Karel Macháček v obci Vlkoš na Moravském Slovácku, středoškolská studia absolvoval na gymnáziu v Kyjově, kde maturoval v roce 1935. Po maturitě studoval na Lékařské fakultě Masarykovy univerzity v Brně, studia však nemohl dokončit vzhledem k událostem roku 1939. Na Štědrý den roku 1939 opustil ilegálně protektorát, přes Slovensko, Maďarsko a Jugoslávii se dostal do Francie, kde vstoupil do čs. zahraničního vojska. Po pádu Francie se dostal do kontingentu vojáků přepravených do Velké Británie. Zde se stal členem Ústředního svazu československého studentstva v zahraničí, organizace, na jejíž podnět byl 17. listopad prohlášen Mezinárodním dnem studentstva. Stál také za návrhem, aby 45 československých mediků mohlo dostudovat na britských lékařských fakultách. On sám pak studoval

Československá brigádní ambulance v Leamington-Spa, květen 1941. MUC. Karel Macháček třetí zleva. Třetí zprava je MUC. Přemysl Sonek, po roce 1951 měli spolu v Canvey Island soukromou praxi.

Foto archiv autora

13. duben 2002 - plk. v. v. MUDr. Karel Macháček je prezidentem České lékařské komory MUDr. Davidem Rathem v Míčovně Pražského hradu pasován na Rytíře českého lékařského stavu.

Foto Jindřich Sojka - ČLK

na Univerzitě v Sheffieldu. Po promoci v roce 1943 sloužil jako vojenský lékař nejprve v československé nemocnici v Londýně - Hammersmith, později byl přidělen k československému letectvu v rámci R.A.F. Po válce působil MUDr. Karel Macháček na velitelství československého vojenského letectva, v roce 1948 odešel podruhé do exilu: „Vrátil jsem se po válce domů jako lékař našich letců, jejichž hrdinství za války jsem byl svědkem, ale nebyl to už stejný domov, který jsem před šesti lety opustil. A když přišla únorová revoluce v roce 1948 s otevřenou diskriminací vůči nám, kteří jsme bojovali na Západě, ocitl jsem se podruhé v exilu. Když jsem po příjezdu do Anglie navštívil děkana Lékařské fakulty Univerzity v Sheffieldu, přivítal mě slovy: „Wellcome home“...“

Ve Velké Británii působil MUDr. Karel Macháček nejprve v univerzitní nemocnici v Sheffieldu, od roku 1951 provozoval s kolegy a válečnými druhy MUDr. Jiřím Lintnerem a MUDr.

Přemyslem Sonnkem více než třicet let lékařskou praxi v Canvey Island. V roce 1988 vyšla jeho kniha pamětí pod názvem *Escape to England*. V devadesátých letech byl mimo jiné několikrát hostem ve Vojenské lékařské akademii J. E. Purkyně v Hradci Králové. Dne 13. dubna 2002 byl pasován na Rytíře českého lékařského stavu.

Naši vzpomínku na letošní slavnostní univerzitní setkání k výročí 17. listopadu uzavíráme slovy Rytíře českého lékařského stavu plukovníka v. v. MUDr. Karla Macháčka, pronesenými na Pražském hradě dne 13. dubna 2002: „Jsem nesmírně šťasten, že se dožívám tohoto dne a těžce nalézám slova, kterými chci vyjádřit svůj vděk za tuto velkou poctu, kterou jste mi udělili a kterou pokorně přijímám nejen za sebe, ale i za ty, kteří ve svém šlechetném povolání přišli o své životy během doby války za naši národní samostatnost.“

Doc. PhDr. František Dohnal, CSc.

Plk. v. v. MUDr. Karel Macháček se svou ženou Betty (s kyticí) a sestrou Vlastou.

Foto archiv autora

Vstupujeme do jubilejního roku

Koncem roku 2003 si připomeneme významné jubileum naší nemocnice - 75 let od jejího otevření. Po nedlouhé výstavbě, zahájené na jaře roku 1926, byla tzv. „Nová“ Všeobecná veřejná okresní nemocnice v Hradci Králové slavnostně otevřena 4. listopadu 1928. Provoz byl v nemocnici zahájen krátce poté - 12. listopadu. Zpočátku měla nemocnice 360 lůžek, ale jejich počet rychle vzrůstal. Po dalších deseti letech - na jaře roku 1938 - byl otevřen dvojpavilon pro Oddělení gynekologicko-porodnické a Oddělení nemocí kožních a venerických, čímž bylo centrální „náměstí“ nemocnice uzavřeno. V následujícím roce 1939 pak byla provedena adaptace a dostavba chirurgického pavilonu (dnes pavilon Ortopedické kliniky) a o jedno podlaží byly zvýšeny pavilony Očního oddělení a Oddělení ORL. V roce 1942 byla provedena nástavba hospodářských budov (dnes budova ředitelství FN HK a nově adaptovaná budova Stomatologické kliniky), čímž areál nemocnice dostal na dlouhou dobu stabilní, dodnes patrnou architektonickou tvář.

Dnes, pětasedmdesát let po otevření nemocnice, zůstává původní centrální „náměstí“ jen malou, historickou částí areálu Fakultní nemocnice, avšak dosud stále připomíná velkorysost a schopnost pohledu do budoucna někdejších budovatelů. A tak si myslím, že až si v listopadu roku 2003 budeme připomínat pětasedmdesáté výročí otevření nemocnice, měli bychom vzpomenout nejenom na ředitele MUDr. Bedřicha Honzá-

ka, který spolu se svými primáři uváděl nemocnici do provozu, ale také na všechny, kteří k myšlence jejího vybudování a k realizaci výstavby přispěli.

Fotografie, kterou připojujeme, může svým zacílením pohledu evokovat představu současné výstavby pavilonu interních oborů. Ale jde o historickou fotografii z archivu Muzea východních Čech v Hradci Králové, zachycující původní výstavbu z let 1926-1928.

PhDr. Vladimír Panoušek

Před padesáti lety vznikla II. interní katedra

Koncem roku 2002 si pracovníci II. interní kliniky královéhradecké Lékařské fakulty UK a Fakultní nemocnice Hradec Králové připomněli 50. výročí vzniku II. interní katedry, na jejíž bázi byla později (v červnu 1955) ustavena II. interní klinika.

Vznik někdejší II. katedry vnitřního lékařství v listopadu roku 1952 spadá do období, kdy na základě Rozkazu prezidenta republiky o organizaci vojenských škol ze dne 15. 8. 1951 byla tehdejší královéhradecká pobočka Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Praze přeměněna na Vojenskou lékařskou akademii. Náčelníkem této II. interní katedry, zprvu organizačně spadající pod Interní kliniku VLA, byl jmenován mjr. MUDr. Vilo Jurkovič (v tomtéž roce habilitován), vynikající internista a kardiolog. Katedra tehdy měla 40 nemocničních lůžek v budově Interní kliniky. V roce 1953 se II. interní katedra organizačně osamostatnila, nadále však využívala laboratoří Interní kliniky. V roce 1955, když po přestěhování do budovy v Pospíšilově třídě získala II. interní katedra také vlastní laboratoře a rtg, došlo i k jejímu faktickému osamostatnění a současně s tím i k ustavení II. interní kliniky. Ve svém novém sídle v Pospíšilově třídě měla II. interní katedra a II. interní klinika již 70 lůžek.

V prvních letech své existence byla II. interní klinika ve vědecké a výzkumné činnosti zčásti orientována na vojenskou problematiku - například v oboru hematologie na mechanismy radiačního poškození. To však neznamenalo, že by další interní obory a jejich klinická problematika zůstávaly stranou pozornosti. Od samého počátku činnosti II. interní kliniky se řada jejích pracovníků intenzivně věnovala také kardiologii, později pak i gastroenterologii, angiologii a revmatologii. Dokladem širokého a efek-

tivního klinického zájmu pracovníků II. interní kliniky je například vznik kardiologické jednotky intenzivní péče v roce 1967, jedné z prvních v republice, uskutečnění první alogenní transplantace kožní dřeně u nás v roce 1976 s využitím kompatibility v HLA systému, vznik Oddělení hematologické intenzivní péče (OHIP) v roce 1978, svého druhu prvního v republice, či vznik imunologické laboratoře pro gastroenterologii v roce 1976 (podobná laboratoř u nás do té doby neexistovala), jež se stala základem v roce 1987 ustaveného oddělení klinické imunologie a alergologie při II. interní klinice a tím i základem samostatného oddělení a později Ústavu klinické imunologie a alergologie ve FN HK.

Sepětí II. interní kliniky s vojenskou sférou nicméně přetrvávalo i po návratu královéhradecké Lékařské fakulty 18. září 1958 do lůna Univerzity Karlovy. Smlouvou mezi ministerstvem obrany a ministerstvem školství bylo stanoveno, že na II. interní klinice LF UK a Fakultní nemocnice v Hradci Králové bude působit i Katedra válečného vnitřního lékařství Vojenského lékařského výzkumného a doškolovacího ústavu (VLVDÚ), později Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové. V souvislosti s touto smlouvou také až do roku 1993 stál vždy v čele II. interní kliniky voják - po plk. prof. MUDr. Vilo Jurkovičovi, DrSc., (1952 - 1968) to byl plk. prof. MUDr. Jaroslav Mazák, CSc., (1968 - 1978) a plk. prof. MUDr. Vladimír Pidrman, DrSc., (1978 - 1998). Od roku 1970 byla II. interní klinika i pracovištěm hlavního internisty ČSLA a uskutečňovala se zde atestační příprava vojenských lékařů.

Po odchodu prof. Pidrmana do důchodu v roce 1998 krátce vedl II. interní kliniku gastroenterolog doc. MUDr. Jan Bureš, CSc., v letech 1998 - 2000 stál v jejím čele revmatolog prof. MUDr.

Zbyněk Hrnčíř, DrSc. Od 1. 1. 2001 vede II. interní kliniku internista a hematolog prof. MUDr. Jaroslav Malý, CSc.

V roce 2000 byly v rámci projektu integrace interní péče dosavadní I. a II. interní katedra LF UK sloučeny v jedinou Katedru interních oborů LF UK a jejím vedoucím byl na základě výsledků výběrového řízení jmenován prof. MUDr. J. Malý, CSc.

V současné době má II. interní klinika tři primariáty - 1. Oddělení v Pospíšilově třídě (revmatologické, všeobecné a příjmové oddělení), 2. Klinické centrum vnitřního lékařství (KCVL) v hlavním areálu Fakultní nemocnice Hradec Králové (gastroenterologické a hepatologické oddělení), 3. Oddělení klinické hematologie v hematologicko-onkologickém pavilonu prof. Jana Bašteckého v hlavním areálu FN HK. Všechny tři primariáty II. interní kliniky také stále slouží (spolu s I. interní klinikou) i jako lůžková báze Katedry válečného vnitřního lékařství Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové.

I jen pouhý stručný výčet významných léčebných, vědeckých a pedagogických výsledků, jichž pracovníci II. interní kliniky královéhradecké Lékařské fakulty a Fakultní nemocnice Hradec Králové za uplynulé půlstoletí dosáhli, by nepochybně vydal na celou knížku. A stejně tak i podrobnější popis organizační struktury tohoto rozsáhlého pracoviště překračuje možnosti jediného článku. Proto jsme rádi, že můžeme čtenáře odkázat na zdařilý příležitostný tisk, který pracovníci II. interní kliniky při příležitosti 50. výročí vzniku svého pracoviště vydali: 1952 - 2002 / 50. výročí založení významného medicínského pracoviště. Hradec Králové : HK CREDIT spol. s r. o., 2002, 44 s. ISBN 80-902753-6-2.

PhDr. Vladimír Panoušek
Kabinet dějin lékařství LF UK

Klinické konference k závažným onemocněním

Počínaje rokem 2003 vedení Fakultní nemocnice Hradec Králové a rada pro nákladné pacienty FN HK zavádějí systém klinických konferencí, na kterých by měly být formou prezentace kazuistik a odborné diskuse projednávány diagnostické a léčebné procedury u klinicky složitých a proto i finančně nákladných pacientů. Cílem těchto konferencí je získat poučení pro řešení dalších podobných stavů. Veřejná odborná diskuse by měla přispět k postupnému sjednocování názorů na řešení klinicky závažných stavů. Konference jsou určeny všem lé-

kařům intenzivní péče i dalším zájemcům. Pro lékaře v základním atestačním školení (rezident) v klinických oborech je účast na konferencích vysoce žádoucí.

První klinická konference se uskuteční dne **11. února 2003** v **16.00** hodin v posluchárně v prvním poschodí hematologicko-onkologického pavilonu prof. Jana Bašteckého Fakultní nemocnice (budova č. 23).

MUDr. Petr Tilšer
lékařský náměstek ředitele FN HK

Nobelova cena za fyziologii a lékařství v roce 2002, cena pro tři vědce a jednoho červíka¹⁾

Prof. MUDr. RNDr. Miroslav Červinka, CSc.

Desátý prosinec je pro celou vědeckou veřejnost významný den. Každý rok se tento den na stockholmské radnici skuteční slavnostní předání Nobelových cen. Desátý prosinec je totiž výroční den úmrtí Alfreda Nobela, zakladatele této nejprestižnější vědecké ceny.²⁾ Rok před svou smrtí ve své poslední vůli z 27. 11. 1985 Nobel určil, že úroky z jeho vkladů mají být každý rok rozděleny na pět dílů a předány nejlepšími osobnostem ve fyzice, chemii a ve fyziologii a lékařství, dále spisovatelům, který „vytvořil nejznamenitější dílo v ideálním směru“, a konečně tomu, „kdo působil nejvíce a nejlépe pro sbratření národů a odstranění nebo zmenšení armád, jakož i pro svolání a propagaci mírových kongresů“. Od roku 1969 je udělována také cena za práci v oboru ekonomie. Alfred Nobel sám (poněkud překvapivě) určil, že laureáty na cenu za „nejdůležitější objevy ve fyziologii a lékařství“ bude vybírat stockholmský Královský lékařský a chirurgický ústav (dnes Karolinska Institutet). Nikoli tedy např. starobylé lékařské fakulty v Uppsale (zal. 1477) nebo Lundu (zal. 1668), které v té době byly mnohem známější. To samo o sobě svědčí o tom, že Nobel o ceně za lékařství přemýšlel. Jistě ho k tomu vedly i jeho osobní zdravotní problémy. Ke konci života léčil své kardiální bolesti nitroglycerinem, tedy látkou, kterou objevil a používal při výrobě dynamitu a na níž vydělal takové jmění, že mohl založit tradici udělování prestižních cen za vědecké objevy. V této souvislosti stojí za zmínku i to, že v roce 1854 se Nobel léčil ve franškových lázních.

A. Nobel také vysvětlil, že smyslem ceny za fyziologii a lékařství je podporovat experimentální výzkum ve všech oblastech lékařské vědy a podporovat využívání výsledků tohoto výzkumu. Tato obecná definice dává výboru Nobelovy Nadace v Karolinska Institutet poměrně velkou volnost při výběru laureátů. Občas se stane, že Nobelovu cenu za lékařství dostanou přírodovědci za výzkum, který nemá bezprostřední vztah k medicíně. Zdánlivě tomu tak bylo i letos, soudě alespoň podle titulků v denním tisku, kde se hovořilo o Nobelově ceně pro „tři vědce a jednoho červíka“.¹⁾ Pokusím se vás přesvědčit, že Nobelovu cenu za lékařství si „červík“ skutečně zaslouží. Důvodem je to, že velmi významným způsobem pomohl medicínskému výzkumu, včetně klinických aplikací.

Podle oficiálního vyjádření získali v roce 2002 Nobelovu cenu za fyziologii a lékařství Sydney Brenner, H. Robert Horvitz a John H. Sulston za „objevy týkající se genetického řízení vývoje orgánů a programované buněčné smrti“. V tomto zdůvodnění se o žádném „červíkovi“ nehovoří. Pravdou ale je, že většina vědecké práce všech tří laureátů se týká onoho „červíka“, přesněji řečeno hlístice *Caenorhabditis elegans*. To je asi jeden mm dlouhý nematod žijící v půdě v některých teplejších zemích. U nás volně nežije, nemá tedy ani české jméno. Z našich hlístic jsou mu nejvíce podobná háďátka (např. háďátka řepné známé ze středoškolských učebnic biologie). Pro zdravotníky bude asi nejlepší přirovnat *C. elegans* k hodně malému roupu dětskému.

Letošní laureáti zavedli tohoto živočicha jako jedinečný modelový organismus do vývojové biologie. Dnes se *C. ele-*

gans důstojně řadí po bok jiným modelovým organismům (laboratorní myš, laboratorní potkan, *Drosophila* atd.). Laureáti dokonale využili jedinečný potenciál, který tento velmi jednoduchý mnohobuněčný organismus představuje. Právě v relativní jednoduchosti je síla tohoto modelového objektu. Umožňuje analyzovat základní otázky týkající se regulace diferenciaci a proliferace buněk. Velmi pozoruhodnou vlastností *C. elegans* je to, že má konstantní počet buněk. Tento počet buněk je tak malý (959 somatických buněk), že je možné určit rodokmen všech buněk od zygoty až po jednotlivé somatické buňky v dospělém organismu. Při podrobné analýze se zjistilo, že některé buňky (přesně 131) při ontogenetickém vývoji zcela zákonitě, naprogramovaně umírají. Toto pozorování vedlo k popisu programované buněčné smrti (apoptózy). Následné experimentální práce letošních laureátů vedly k identifikaci dvou genů regulujících naprogramované umírání buněk (např. geny *ced-3* a *ced-4*). Nakonec jejich experimentální práce prokázaly, že v lidském organismu jsou homologické geny, které řídí programovanou smrt našich buněk (např. geny rodiny *bcl-2*).

Dnes se otázky buněčné smrti staly jednou z nejstudovanějších oblastí moderní biologie a medicíny. Jenom v databázi Medline se každý rok objeví více než tři tisíce nových publikací zabývajících se otázkami buněčné smrti. Studium buněčné smrti zásadním způsobem změnilo i celkové uvažování v biologii. Tradičně se buněčná biologie umírání buněk nevěnovala. Na rozdíl od lékařství, kde je tato problematika velmi intenzivně studována z mnoha aspektů. V medicíně je smrt individua chápána jako něco nevyhnutelného, ale současně nežádoucího. Na buněčné úrovni není smrt nevyhnutelná, některé buňky se množí prakticky neomezeně. V řadě případů je smrt buněk dokonce žádoucí a naprosto fyziologická (embryonální vývoj, maturace T lymfocytů, likvidace infikovaných buněk, likvidace nádorových buněk atd.). Studium umírání buněk je dnes stejně důležité jako studium buněčné proliferace a diferenciaci.

Tím ale slavná éra *C. elegans* nekončí. *C. elegans* byl první mnohobuněčný organismus, u něhož se podařilo přečíst (sekvencovat) celou genetickou informaci. Stalo se to v roce 2000 a patří to k zásadním milníkům ve vývoji moderní biologie. Genom *C. elegans* kóduje 19.000 proteinů, pro většinu z nich se podařilo najít homologní proteiny v lidském genomu. To znovu potvrzuje to, že *C. elegans* je jedinečný model pro studium stárnutí, vývoje nervového systému, diferenciaci, určování pohlaví apod. Spolu s popisem lidského genomu (rok 2001) a popisem genomu laboratorní myši (výsledky byly zveřejněny právě v těchto dnech – v prosinci 2002) máme v ruce nástroje na postupné odhalování funkce všech lidských genů.

Závěrem je možné konstatovat, že studium apoptózy mělo a má dalekosáhlé dopady do všech klinických oborů. Bez nadsázky se dá říci, že na problematiku apoptózy narazí snad každý lékařský obor. V některých oblastech však problematika apoptózy podstatným způsobem změnila naše názory na patogenezí. Mezi ně patří problematika regulace imunitní odpovědi, degenerativní poruchy nervového systému a maligní onemocnění. Právě v posledně jmenované oblasti se vkládají velké

naděje do vývoje léků, které budou selektivně vyvolávat apoptózu nádorových buněk. Ze všech uvedených důvodů si myslím, že jak všichni tři letošní laureáti, tak i malinký červík v pozadí si Nobelovu cenu za lékařství jistě zaslouží.

¹ MF DNES, 8. 10. 2002.

² A. Nobel se narodil 21. 10. 1833 ve Stockholmu a zemřel 10. 12. 1896 v San Remu.

Několik základních údajů o letošních laureátech Nobelovy ceny za fyziologii a lékařství

Sir John E. Sulston, narozen 27. března 1942, je britské národnosti. Studoval biologii v Cambridge (UK) a od roku 1992 je ředitelem slavného Sangerova centra v Cambridge (UK). Toto centrum se významnou měrou podílelo na sekvenování genomu *C. elegans*. Ve veřejnosti je ale Sangerovo centrum ještě známější tím, že se podílelo na projektu „lidský genom“ (sekvenovalo asi 30 % genomu). Navíc je Sir John E. Sulston významným propagátorem myšlenky, že všechny výsledky

projektu HUGO mají být volně dostupné všem vědcům. Bojuje velmi aktivně proti komercializaci výzkumu financovaného ze státních peněz.

Sydney Brenner, narozen 13. ledna 1927, je britské národnosti. Studoval biologii na Oxfordské univerzitě. Od začátku osmdesátých let byl ředitelem laboratoře molekulární biologie v Cambridge (UK). Z té doby jsou jeho nejvýznamnější práce z oblasti molekulární biologie a genetiky, včetně uvedení *C. elegans* do experimentální biologie. Je autorem jedné z nejznámějších učebnic molekulární biologie. Od roku 2000 působí v Salk Institute v La Jolla a v Berkeley v USA.

H. Robert Horvitz, narozen 8. května 1947, je Američan. Vystudoval biologii na Harvardu a od roku 1978 nepřetržitě působí na katedře biologie v Massachusetts Institute of Technology v Cambridge (USA). Prostudoval metabolické cesty vedoucí k apoptóze u *C. elegans* a izoloval geny regulující apoptózu. Objevil také homology apoptotických genů v lidské DNA. V poslední době se zabývá vývojem nervového systému u *C. elegans*.

Známe opravdu svůj mateřský jazyk a vážíme si jej?

U příležitosti oslavy 140. výročí založení Spolku lékařů českých v Praze dne 9. června 2002 prezident České republiky Václav Havel v pozdravném dopisu mimo jiné uvedl: „Podobně péče o odborné názvosloví a český jazyk, jež byla potřebná při založení Spolku, zůstává nezbytností i dnes, v době širokých mezinárodních odborných styků, často spojených se svůdným, protože jednoduchým a zdánlivě progresivním přebíráním cizích odborných výrazů.“ (ČLČ, 21, 2002, s. (3)).

Václav Havel tím připomněl poslání Spolku, tak jak je formulovali členové prvního výboru a jeho předseda Jan Evangelista Purkyně. Ve stanovách se za hlavní náplň činnosti ukládá vedle „vzbuzování a ožívování vědecké činnosti a pěstování vědy lékařské vůbec i zdokonalování a upotřebování jazyka českého v umění lékařském“. Tato výzva zakladatelů Spolku byla sice adresována současníkům, neboť před rozdělením lékařské fakulty na českou a německou, k němuž došlo až o dvacet let později v roce 1883, bylo nutno vytvořit téměř veškeré české medicínské názvosloví. Výzva má však platnost časově neomezenou a měli bychom si ji připomínat i dnes.

Úkol splnili současníci vzniku spolku, jako Bohumil Jan Eiselt, i následovníci, jakým byl Jiří Syllaba, a to s takovou pečlivostí, citem a úctou k mateřskému jazyku, že například české odborné názvosloví poslechu plic předčí co do výstižnosti v mnohém směru i nejednotné názvosloví anglické, jehož nejednotnost přiznávají i sami Angličané a Američané.

Ti starší z nás mohou mít ještě vzpomínku, že v hovorové mluvě našich dědů, stejně jako v mluvě tehdejších řemeslníků, přežívala některá zkomolená slova odvozená z němčiny. Můžeme si připomenout např. „kvér“ (das Gewehr), „oficír“ (der Offizier), „kragl“ (der Kragen) a řadu dalších takových výrazů. Dlužno ovšem na obranu našich předků říci, že jednak mnozí z nich žili v národnostně smíšeném prostředí, jednak pro označení některých věcí neměla ještě čeština zavedený výraz nebo nově stvořený výraz (např. „letadlo“) nebyl ještě dosti vžitý.

Jiná je situace v současné době, kdy lze češtinu označit za jeden z lexikálně nejbohatších jazyků. A tak si říkám, zda bychom se dnes, kdy jsou odborné texty mnohdy přeplněny žargonem souvisejícím s přebíráním anglických výrazů, neměli zamyslet sami nad sebou a položit si otázku, zda tu nejde - ve smyslu shora zmíněného dopisu Václava Havla - „o svůdné, protože jednoduché a zdánlivě progresivní přebírání cizích výrazů“. Mnozí učitelé mé generace důsledně dbali na čistotu a vytříbenost jazyka a prohrěšky proti jazyku posuzovali často neméně přísně jako nedostatky odborné. Jdeme my v jejich šlépějích? Ale aby mi bylo rozuměno: neodsuzuji - a bylo by to nesmyslné - používání odborných výrazů jako „elektrokardiogram“, „endoskopie“, „koronarografie“ atp. Má kritická slova se týkají takových výrazů a jazykových obrátů jako „flow-cytometrický“, „follow up nemocného“, „gatovaná buňka“, „intervenovaná tepna“ či např. „angiografická restenóza“ (čímž je míněna angiograficky prokázaná restenóza) a dalších, kterými jsou zaplavovány dnešní disertační práce. Jindy je zřejmé, že význam cizího slova není ani autorovi jasný, když například udává, že většina pacientů „preferovala expresi znaku CD5“. Někdy si ovšem pisatel disertační práce nedokáže poradit ani s formulací v češtině, jak například vyplývá z věty: „Aplikace vysokodávkovaných imunoglobulinů *nepřineslo* přesvědčivé výsledky, obvykle je *podáváno* v případech, kdy selhává léčba heparinem nebo ASA.“

Domnívám se, že nemohu tento článek, k němuž podnětem mi byla jazyková stránka disertačních prací z poslední doby, zakončit vhodněji než slovy z úvodu Pavla Eisnera k jeho knize „Chrám i tvrz. Kniha o češtině“ (Praha : Lidové noviny, 1992): „Jedno potřebné pro češtinu našich dob jsou čeští lidé, kteří by ji vnímali opravdu a do hlubin. Nechybí vytříbenost češtině, ale chybí českým lidem vytříbená jazyková kultura.“ Sám bych pak ještě dodal, že chybí i úcta k mateřskému jazyku, která tolik ležela na srdci našim předchůdcům.

Prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.

POVÍDKA

Údolí soudu

Nevím to bezpečně ani dnes a raději se ani nesnažím vědět - tím méně tenkrát, v okamžiku, kdy jsem se probudil do toho dění, nepoznal jsem, že je to sen. Byl ostatně příliš živý, nabízel celou řadu postřehů, které patřily do skutečnosti. Prostě jsem do ní vstoupil bez údivu, ačkoli všechno před tím bylo jako zázrakem zapomenuto. Nic mi nezůstalo z vědomí, že odcházím, že jsem překročil neviditelný práh. Ani stopa po tělesné bolesti. Nic. Celá minulost se utopila v jistotě, která ve mně k d y s i živořila jako naděje a které jsem se přidržoval omezeným lidským rozumem. Byl bych se rozjásal samou radostí, že jsem se nemýlil a že tušení, často kolísavé, proměnilo se v onu kameňitou a příkře vzhůru stoupající stezku, na kterou jsem se pamatoval. Nepřekvapovalo mě, že vím, kam vede, že do kouta země, která pro mne měla odedávna přízračné kouzlo, myslíval jsem si, že je až absurdní, jak mě od jistého roku přitahovalo ticho onoho jezera pod strmými štíty a stávalo se symbolem posledního cíle.

Každý kámen na serpentinách chodníku mi byl povědomý, můstek přes bystrinu, kde jsem si svlažoval ruce a pil ledově studenou vodu. A přece - přece jen se mi zdálo, že to není táž stezka mezi klečí a trsy létem vyprahlé trávy. Marně jsem hledal vrcholky známých hor, povědomý obraz obnažených skal a rozeklaná ostrůvka jejich hřebeni. Skrývala je mlha, snad nízká, doufal jsem, až vystoupím výše, prostře se pode mnou nad dolinou jako mrak a já nakonec vstoupím do krajiny skutečné i vysněné. Chtělo se mi uvažovat, proč jsem se ocitl právě tady, a znenáhl jsem podléhal dojmům skryté úzkosti z nepředstavitelného. A šel jsem dále, bez únavy a jako bez těla, lehce a nedočkavě, ať už je tam nahoře cokoli. Nikdo mi nepřikázal, abych se dal právě tou cestou, vedla mě sama, kameny jako by přitahovaly chodidla, něčí vůle mě pobízela, abych se vzpíral na skalnatých stupních, a mlha byla stále hustší a méně průhledná.

Jen proto jsem se polekal, když jsem spatřil na úzké plošince toho člověka. Seděl na zaobleném balvanu, opíral si hlavu o dlaň pravice a nehlédl na mne... Na zádech měl batoh, přes prsa silný svitek lana, těžké okované boty, na hlavě baret a mezi koleny silnou hůl. Ano, řekl jsem si, jednou jsem toho člověka potkal, snad právě na tomto místě, ale tenkrát sbíhal dolů, zakloněn dozadu přeskakoval kameny, jen se na mne usmál, pozdravili jsme se a za několik minut už byl hluboko pode mnou, jen chřestění drobné suti pod jeho kroky dosvědčovalo, že tu byl. Ale dnes? Sedí tak unavený, čeká na někoho? Nakonec snad na mne, pomyslíl jsem si, ale on najednou na mne upřel oči a promluvil:

- Poznáváš mě?

- Jen podle hlasu, řekl jsem zdráhavě, jako bych nevěděl o někdejším setkání, přiznával jsem si, že to není ten člověk, který tenkrát běžel dolů, jak by si mě zapamatoval po tolika letech. Jeho vrásčitá tvář horala byla bez úsměvu, pohled jako by mi byl něco vyčítal.

- Podle hlasu, opakoval, často jsi mě nechtěl slyšet.

Sklopil jsem hlavu a padl na mne strach. Už jsem věděl, že čekal na mne a že by mi sotva dovolil, abych se obrátil zády k jezeru a vrátil se dolů. On zatím vstal a pokynul mi, abych šel. Slyšel jsem jeho kroky a uhadoval jsem, že není daleko za mnou.

- Musíme si pospíšet, čekají na tebe.

Jeho slova zněla tak přisně, že jsem se nezeptal, kdo na mne

čeká a proč, všechno kolem mne, kamení, uschlá tráva, nízká kleč, klesající mlha a kulisy skalnatých úbočí i s ponurými mraky - jako by byly najednou zbaveny příznaků skutečnosti. Byl to jiný prostor a jiný čas, kam se poděla počáteční radost z překvapení, že přece

jsem - za prahem. Byl jsem unaven, rychleji

jsem oddychoval, mrazilo mě v teplém podzimním dni, divil jsem se, že tu ještě není sníh, který by změkčil strohost opuštěnosti, zastesklo se mi po záblesku slunečního světla a musil jsem se ptát, není-li tato krajina vždycky bez něho, šedivá a nepřátelská pod příkrovem zvolna plujících oblaků. Krajina jako bez života, bez kamzičích stád a svištího hvízdání, bez naříkavého trylkování malého ptáčka, který mě tu kdysi doprovázel. Byli jsme už hodně vysoko, co nejdříve se před námi otevře hladina jezera. Nemyslil jsem ale tolik na jezero jako na ty, kteří prý na mne čekají a k nimž musím jít v doprovodu toho člověka. On jistě věděl, že mě jeho přítomnost skličuje, ale po zbytek cesty nepromluvil, jako by naznačoval, že také mlčení patří k osamělosti. Jednou jsem se pokusil o vzpouru, to není pravda, opakoval jsem si, všechno se mi jen zdá, probudím se do vlastního nemocného těla a budu zase spoléhat na naději, že konec není konec, ale začátek. Byla to však vzpoura nesmyslná, brzy jsem pochopil, že je to jen vzlyk bezmocnosti.

Když jsme zdolali poslední příkrý práh, neviděl jsem jen jezero, ale na jeho břehu a po pláni všude kolem zástup - dav - byly jich tisíce, stěží jsem tomu věřil, ačkoli jsem si často myslíval, kolik je asi těch, kteří mě předešli, napadalo mi to, kdykoli jsem někoho doprovázel na poslední cestě. Žasl jsem nad tímto zástupem, ale nemohl jsem pochybovat, že to jsou opravdu oni. Ještě jsem je nerozeznával, ale věděl jsem, že se dívají na mne, sledují každý můj pohyb. Nejen však, že viděli oni mne, jejich oči utvářely plochu zrcadla, v němž jsem se shlížel já sám, a obraz, který jsem vnímal poprvé s takovou přesností, zभावoval mě posledního zbytku vůle, zejména když jsem pozoroval, že se zvolna roztupují, abych mohl vejít do těsné uličky. Byl bych se raději zastavil, ale můj průvodce mě vyzval, abych šel dále a potopil se do zástupu zatím ještě hrozivého nehybností a tichem.

Ve chvíli, kdy jsem mezi ně vstoupil, začal jsem je rozeznávat podle tváří a podle úsměvů a hlasů, protože se najednou ticho prolomilo, zástup se rozvlnil, ti, kteří mi byli nejbližší, podávali mi ruce, dotýkali se mě a objímali a také já jsem je poznával. Jako by se přede mnou otevřela kniha osudů, o každém z nich jsem něco věděl, jako bych v té knize listoval, ale nečetl jsem v ní, co jsem se o nich kdysi domníval, naopak jsem věděl, že pronikám do jejich myšlenek a cítů, že jsou pro mne poprvé skuteční a já že jsem průzračný pro ně. V tom okamžiku jsem si vzpomněl na titul knihy, kterou jsem si kdysi vymyslel a kterou nikdo nikdy nenapsal - Údolí soudu. Ano, proto tu na mne čekají, věděli, že přijdu, že se tady střetneme ve světle pravdy a já že nenajdu ani jediné slovo z obhajoby, kterou jsem se promyšleně klamal a podváděl. Jen to mě utěšovalo, že mě mezi sebou vítali, i když s přízvukem lítosti, volali na mne jménem, dodávali mi odvahy. To však byli nejbližší a nejmilosrdnější, kteří mi asi dávno odpustili, protože věčnost času je povznesla nad časnost života.

Jak jsem ale postupoval dále uličkou, která se přede mnou otvírala a hned zase zavřela za mými zády, jak jsem byl stále blíže u hladiny jezera, přibývalo tváří bez úsměvu, zatvrzelých

výčtkami, hněvem, závisí a nezapomenutelnou křivdou. I tady se někteří ke mně hlásili vlídně, ani jsem je neznal, abych se necítil docela opuštěn, až mě zástup donutí, abych sestoupil ze suché země a z posledního balvanu porostlého lišejníkem do olověné šedé vody. Že se tomu kroku nevyhnu, poznal jsem, kdykoli jsem se ohlédl, stěna těl za mnou byla neprostopupná. A protože se zase klenulo nad zástupem ticho, rozhlížel jsem se po krajině, kterou jsem už dávno pokládal za konečný cíl. Vysoko, vysoko nad sedlem plachtil orel ve vzestupné spirále. Jen několik vteřin jsem ho bez závisí pozoroval. A potom, protože jsem nechtěl vyvolat dojem, že se bojím, záleželo mi na tom, abych zachoval důstojnost člověka, který byl odsouzen právem a který se hodlá podrobit nevyslovenému verdiktu, chystal jsem se, že se od balvanu odrazím a skočím aspoň dva metry od břehu -

Slyšel jsem, že se zástup rozvlnil hukotem hlasů, ojediněle výkřiky, zase se v nich ozývalo moje jméno, mohl jsem rozlišit lásku a nevráživost. Spěchají na mne? Proč právě teď, jako by nevěděli, že jsem se podřídil? Ta podezřívavost mě zabořila. Skočil jsem -

Několik paží mě zadrželo, někdo mě vlekl zpátky, ulička v hradbě zástupu se otevírala. Kdo mě to vleče? ptal jsem se, ale když jsem zvedl hlavu, abych se po nich podíval, nepoznal jsem z nich nikoho. Nikdy jsem je neviděl. Nikdy jsem si je nepředstavoval. Ba jako by ani nepatřili k zástupu, namlouval jsem si. A jak spěchali! Drželi mě za nohy a za paže a před nimi pohyby rukou uvolňoval cestu energický muž ušlechtilého výrazu, ani jeho jsem nikdy před tím neviděl, jen vzdáleně mi připomínal osobnost vynikajícího profesora-lékaře, ale to byl jen pouhý dojem. Druhý muž po pravé straně, o mnoho mladší, byl silný a klidný, zdálo se, že ho ostatní poslouchají, jak si předávali břemeno mého těla. Co tu pohledávají ti tři v bílých skafandrech? Také dva starší manželé se snažili pomáhat, podle pleti a očí nejspíše Čiňané. Usměvavá černoška s bělostnými zuby, mladá žena v uniformě stewardky. A především několik chlapců a děvčát, bylo jim snad patnáct, překvapovalo mě, kolik radostného světla měli v očích!

Sotva mě postavili na pevnou zemi, vztahoval jsem k nim ruce, dojímal mě a byl bych je rád oslovil. Vzdalovali se však a když jsem vykročil za nimi, začali blednout, rozplývat se mi před očima a za několik vteřin už nebyli. Ani zástup jsem nespatriil, jen jezero, šitý a ticho. Jen ten člověk s lanem a okovanou uzlovitou holí tu zůstal a ničemu se nedivil.

- Jdeme, řekl, svedu tě dolů.

- Kdo byli ti lidé?

- Tys je nepoznal?

- Ne, nikdy jsem je neviděl. S žádným z nich jsem se nesetkal.

- Třeba se oni jednou setkají s tebou.

- Nerozumím, řekl jsem a dlouho jsem na něho tázavě hleděl.

- Já také ne, ale záleží na tom? Možná, že tě vyhledají, až přijde jejich čas.

- Jenže - já už přece - mně žádný čas nezbyl.

Rozhlížel se po skalách a upravil si popruhy i lano.

- Ty mě také opustíš, až sejdeme dolů?

- Já jsem jen Hlas, nepamatuješ se?

- A uslyším tě?

- To na mně nezáleží, já se jen ozývám.

Pokynul mi a vykročili jsme, on zase za mnou. Když jsem jednou uklouzl, uchopil mě za paži a pomohl mi vstát. U rozviklaného můstku přes bystřinu jsem si nabral do dlaní vody, abych se napil. Po něm jsem se marně ohlížel. Byl jsem sám a unaven, ne už jako bez těla. Doploužil jsem se mezi dva kameny, sesunul se do trávy a bylo mi zima, jako bych byl někde vysoko v prostoru nad časem. Vědomí se mi v něm rozplynulo.

Probudil jsem se v resuscitačním pokoji. Vdechoval jsem kyslík a jak jsem se později po částech dovídal, připravil jsem lékaři a sestřám bezesnou noc. Dlouho mě nechtěli propustit, ačkoli EKG nenasvědčovalo, že bych byl v nebezpečí. Byl jsem prostě atypický případ, který podněcoval zvědavost několika odborníků. Moje vysvětlení by je možná znepokojilo a připadalo by jim příliš laické. Využil jsem však času k tomu, abych se rozpomínal na sen. Dospěl jsem k závěru, že to nebyl sen, ale skutečnost překonávající rozumové námitky. Vím - a to by mi nikdo nevyvrátil - že mám ještě naději na kus časnosti. Tak dlouho, dokud se s nimi nesetkám. Ještě mě nevyhledali, ale čekám je. Čekám trpělivě ve stavu nádherného vzrušení. Někdy cítím, jako by už byli blízko. Jsou všude kolem mne. Přenesli mě z víry do jistoty.

* * *

Dne 15. května roku 2002 uplynulo 95 let od narození spisovatele **Miroslava Hanuše** (* 15. 5. 1907 v Praze - † 26. 9. 1995 v Chrudimi), předního představitele české psychologické prózy. Patrně dosud nepublikovanou povídkou Údolí soudu si připomínáme osobnost a dílo tohoto krásného, skromného a přátelského člověka, který neváhal a již na samém počátku existence našeho časopisu v roce 1991 jej podpořil úryvkem ze své tehdy ještě neproslovené přednášky o J. A. Komenském. Později jsme se na stránkách Scanu s dílem Miroslava Hanuše setkali ještě vícekrát.

Pozvání na výstavu

Dne 17. února 2003 v 17.00 hodin
bude v prostorách Sboru kněze Ambrože
v Hradci Králové (Církev československá husitská)
slavnostně zahájena výstava Jana Smity nazvaná

JAN SMIT - FOTOGRAFIE

fotografie sakrální architektury a umění

Úvodní slovo - prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc.
Na varhany zahraje Jiřina Marešová

Výstava potrvá do poloviny dubna 2003 a je přístupná
ve všední dny od 10.00 do 16.00 hodin.

Vstup od Ulrichova náměstí z Nerudovy ulice

PSYCHOLOGICKÝ EXPERIMENT ADMIRÁLA BYRDA

Milovníci historie polárních výprav i letectví znají dobře jméno admirála Richarda Evelynna Byrda. Tento letec a polárník se narodil ve Virginii ve Spojených státech amerických 25. října 1888. Za první světové války se stal námořním letcem a podílel se na navigační přípravě zámořského letu, který uskutečnil americký hydroplán v roce 1918 přeletem Atlantického oceánu. První polární zkušenosti získával Byrd jako velitel námořní letecké jednotky McMillanovy arktické výpravy, která v roce 1925 vykonávala průzkum Grónska. Spolu s pilotem Floydem Bennettem dosáhl Byrd 9. května 1926 severního pólu, krátce před přeletem pólu Amundsenovy vzduchodolní Norge. V roce 1927 provedl Byrd s posádkou přelet Atlantického oceánu z kontinentu na kontinent, ne sice jako první, ale poprvé bylo použito třímotorového dopravního letadla.

V průběhu své první antarktické výpravy dosáhl Byrd s pilotem Balchenem a s posádkou jižního pólu 29. listopadu 1929. Startovali z hlavního tábora Malá Amerika na okraji Rossovy ledové bariéry, kam expedici dopravily dvě lodě. Na jedné z nich, City of New York, byl členem posádky první Čechoslovák v Antarktídě, RNDr. Václav Vojtěch.

Výprava v letech 1929-1930 byla první velkou výpravou do Antarktidy. Po návratu do Spojených států se Byrdovi dostalo velkolepého přivítání. Kongres vydal rezoluci, kde mu děkoval za vynikající výkony. Byl jmenován kontraadmirálem v záloze a prezident Hoover přijel osobně uvítat expedici. Toto vše bylo triumfem Richarda Evelynna Byrda, který prokázal i vynikající organizační schopnosti. Výprava obohatila znalosti zejména geografické a geologické o Antarktídě.

Díky pomoci řady sponzorů, jejichž jména Byrd zvětčil na mapě Antarktidy, se mu podařilo v letech hospodářské krize zorganizovat další velkou výpravu, která byla vybavena čtyřmi letadly a několika motorovými vozidly s pásy. Jako možnou náhradu technických prostředků měla výprava také 153 psů a 50 saní. Byl připraven opět rozsáhlý vědecký výzkum. Výprava proběhla v letech 1933-1935.

Již před odjezdem ze Spojených států Byrd tajně připravil plán na umístění výzkumné stanice v nitru Antarktidy. Dosavadní výzkumy byly prováděny na hlavních základnách na okraji kontinentu nebo polárního ledovce, nebo během rychlých expedic do nitra Antarktidy v letním období. Byrd usoudil, že by stanice daleko od pobřeží mohla podat naprosto originální výzkumné zprávy v průběhu polární noci. Byrd nechal připravit malý domek, který chtěl původně umístit na polární rovině blízko pólu nebo na úpatí Hor královny Maud. Nakonec se podařilo kvůli technickým problémům umístit stanici v nitru Rossovy ledové bariéry ve vzdálenosti 198 kilometrů od hlavního tábora, Malé Ameriky, která byla na okraji Rossovy ledové bariéry. Byrd chtěl původně umístit na stanici tři muže, ale nepodařilo se dovézt dostatečné množství zásob. Byrd usoudil, že z psychologického důvodu nelze stanici obsadit pouhými dvěma muži a nakonec se rozhodl, že na stanici, kterou pojmenovali Předsunutá základna, přezimuje sám.

V první kapitole své knihy *Sám a sám* (v originále *Alone*) uvádí Byrd, že „nade vše ostatní, včetně možnosti meteorologických pozorování a studia polární záře v dosud neobývaném nitru Antarktidy a mého zájmu o tyto výzkumy, lákala ona perspektiva sama o sobě. Kromě výzkumu počasí a polární záře jsem tam neměl žádné důležité úkoly... Nic kromě touhy jednoho muže vychutnat takovou zkušenost až do dna, být po určitou dobu úplně sám a těšit se z klidu a ticha samoty tak dlouho, abych mohl zjistit jejich skutečnou cenu“.

Byrd si byl vědom, že jako velitel expedice by neměl sám odejít na řadu měsíců do samoty. Protože však považoval pobyt na Předsunuté základně za velmi riskantní, neodvážil se nikoho pověřit tímto úkolem a vedení výpravy předal svým přátelům Charlesi Murphymu a geologovi Thomasi C. Poulterovi.

Na základnu dojeli čtyřmi motorovými vozidly. Chata byla zapuštěna do ledu, nahoru vedl poklop a u chaty byly vykopány dva tunely v ledu na uskladnění potravin a paliva - nafty, petroleje a benzínu. Dne 28. března 1934 Byrd na základně osaměl. Měl s sebou také knihovnu a gramofon se zásobou desek. Hlavní tábor udržoval spojením mluvenými relacemi, Byrd odpovídal morseovkou, kterou příliš neuměl - za minutu dokázal odeslat jen deset slov.

Asi po šesti týdnech Byrd zjistil, že něco není v pořádku. Nedokázal se soustředit, měl bolesti hlavy, bolesti očí, byl deprimovaný. V jeho vysílání do Malé Ameriky byly delší pauzy, měl přechodné halucinace, zvracel a trpěl nespavostí. Sám správně došel k názoru, že za jeho duševní a tělesnou nemohoucnost může otrava oxidem uhelnatým. Benzinem poháněný generátor na výrobu elektřiny byl špatně odvětrán a tunel, kde byl umístěn, byl plný výfukových plynů. Také kamna s olejovým hořákem měla v komínku trhlínu, která byla až na místě vyspravena plechem z konzervy, což netěsnilo. Byrd rozlišil správně, že si může dopřát jen tolik tepla a světla, aby nezmrzl, a zase jen tolik, aby se oxidem uhelnatým neotrávil úplně.

Byrd chodil denně nahoru z chaty, aby odečetl meteorologické přístroje nebo aby vyčistil lopatky anemometru. Opakovaně musel protahovat trubky větrání. To vše často v mrazu mezi -54 až -60 stupňů Celsia. Opakovaně byl v nebezpečí ohrožení života - byl venku a zamrzl mu poklop do chaty, nebo naopak zamrzl poklop zevnitř a Byrd se nemohl dostat ven a vyvětrat.

Trpěl silnou nespavostí. V noci 2. června uvažuje o tom, že si vezme najednou dvacet tablet hypnotika, aby konečně usnul. Tuto myšlenku zapudil a zapsal si svoje úvahy o vesmíru:

„Vesmír není mrtvý. Proto je v něm moudrost, která prostupuje vším. Jedním z cílů oné moudrosti, pravděpodobně jejím hlavním cílem, je dosažení všeobecné harmonie. Výsledkem souzvuku s touto moudrostí je proto úsilí o Mír (Harmonii) a nakonec jeho dosažení. Je žádoucí se onoho souzvuku dobrat. Lidské pokolení tedy není ve vesmíru samo. Ačkoliv jsem odříznut od lidských bytostí, nejsem sám. Člověk si je oné moudrosti vědom už po nekonečné věky. Ve víře v ní se shodují všechna náboženství. Říká se jí mnoha různými jmény. Mnozí ji nazývají Bohem.“

Byrd popisuje obrovskou touhu po zvucích a vjemech, souvisejících s lidskou společností, touží po zvuku lodních sirén, po lidském hlasu a doteku, vzpomíná na rodinu a na přátele.

Nepravděpodobné a často zkomolené zprávy nebo výpadky v Byrdově vysílání upozornily posádku v Malé Americe, že s admirálem není něco v pořádku. Byrd sám o žádných svých potížích nic nesděloval, a proto Murphy s Poulterem usoudili, že musí něco podniknout. Navrhli Byrdovi, že je nutné sledovat dopad meteoritů na antarktický ledovec a že proto vyšlou zvláštní výpravu na Předsunutou základnu. Byrd je opakovaně varoval, aby neriskovali ztrátu několika životů, nakonec však s expedicí souhlasil. Poulter s Demasem a Waitem několikrát vyrazili s traktorem směrem k Předsunuté základně, kvůli poruchám, špatnému počasí a stavu ledu se musili několikrát vrátit. Nakonec se jim podařilo k Byrdovi dorazit 11. srpna 1934. Byrd jim připravil polévku, ale sám se pak na to vůbec nepamatoval. Podle Poultera byl „vychrtlý, s propadlými

tvářemi, slabý a zmučený. Byrdův zbědovaný stav a chraptivý hlas jim navzdory jeho věčnosti napověděly, že má za sebou strašlivé chvíle“. Na Předsunuté základně strávil Byrd čtyři a půl měsíce.

Výprava zůstala s Byrdem po dva měsíce, pokračovali ve vědecké práci. Byrd odpočíval a po dvou měsících byl dopraven letadlem do Malé Ameriky.

Tak skončila Byrdova dobrovolná izolace v polární noci v mrazivé Antarktídě. Jeho kniha *Sám a sám*, kterou napsal na naléhání přátel až čtyři roky po dobrovolném osamění podle svých deníků, zůstane vždy dokladem Byrdova statečného činu a je to jedno z nejkrásnějších děl polární literatury.

Další antarktickou výpravu vedl Byrd v letech 1940-1941. Americké námořnictvo mělo podíl na další velké expedici - *Akce Highjump* v letech 1946-1947. Podílelo se na ní 13 lodí včetně tří ledoborců a 4.700 mužů. Byrd byl opět velitelem. Poslední výpra-

vou pod Byrdovým vedením byla operace *Deepfreeze*, které se zúčastnilo 1.800 mužů a sedm lodí, z toho tři ledoborce. Hlavní sezóna této výpravy byla v letech 1955-1956. Tyto výpravy připravovaly podklady pro výzkumy v rámci Mezinárodního geofyzikálního roku 1957-1958.

Admirál Byrd zůstane vždy velkou osobností a pravděpodobně nejvýznamnějším výzkumníkem Antarktidy. Zpráva o jeho pobytu na Předsunuté základně podává svědectví o jeho lidské velikosti. Byrd zemřel 11. března 1957 a je pohřben v Arlingtonském národním památníku ve Washingtonu.

Doc. MUDr. Herbert Hanuš, CSc.

Hlavní použitá literatura:

BYRD, R. E. *S Byrdem na jižní točnu*. Praha : Václav Petr, 1931.

BYRD, R. E. *Sám a sám*. Praha : Nakladatelství Práce, 1975.

SULLIVAN, W. *Sedmý světadíl*. Praha : Olympia, 1974.

* * *

Vzpomínka na Vánoce v nemocnici

Čas ubíhá, je tu nový rok a ani se nechce věřit, že Vánoce jsou už za námi. Kde kdo si s úlevou oddechl a po všem tom předvánočním shonu nyní zase rád vpluje do stereotypu všedních dnů. Přesto se ale k uplynulým vánočním svátkům ještě na chvíli vrátíme a alespoň pár řádky si připomeneme, že o výjimečnost a kouzlo vánočních příprav nezůstaly ošizeny ani děti, které musely adventní čas prožít ve Fakultní nemocnici Hradec Králové.

Většinou z nás se při vzpomínce na Vánoce prožité v dětství vybaví spousta krásných zážitků. A právě na to vždy myslí učitelky a vychovatelky Speciální základní školy a Speciální mateřské školy při Fakultní nemocnici Hradec Králové, když každý rok v prosinci chystají pro své svěřence na Dětské klinice a dětských odděleních dalších klinik předvánoční program.

Na nemocniční půdu vkročily vánoční svátky už začátkem prosince, když se v pokojích a chodbách dětských oddělení začala objevovat charakteristická výzdoba. Vychovatelky školní družiny a učitelky mateřské školy společně s dětmi připravily dekorace a ozdobily vánoční stroměčky. Naplno se pak sváteční atmosféra ohlásila 5. prosince příchodem Mikuláše v doprovodu anděla a čerta. Setkání s těmito tajuplnými bytostmi, spojené s nadílkou, bylo zvláště pro malé děti nevšedním zážitkem. Bolest, smutek a trápení se najednou ocitly na vedlejší koleji.

I v následujících dnech však blížící se vánoční svátky o sobě dávaly vědět. Čas trávený v nemocnici ubíhá malým pacientům pomalu a proto nemocniční škola ráda přijala nabídky jednotlivců a skupin, připravených pobavit děti v odpoledních hodinách. A tak byl program školní družiny obohacen o loutkové představení, pásma vánočních koled a nadílkové akce sponzorujících firem. Na děti v nemocnici nezapomněl ani klaun Gary, dnes již známý po celé republice jako „zdravotní klaun“.

V posledním týdnu před Vánoce se již většina hospitalizovaných dětí chystala na Štědrý den v rodinném kruhu. Škola se s nimi rozloučila tradičními vánočními besídkami, při nichž se hrály koledy, vyráběly vánoční ozdoby a přáníčka i rozbalovaly dárky.

Prosincový program ve Speciální základní škole při Fakultní nemocnici Hradec Králové byl jako vždy bohatý. Bohatý hlavně na zážitky, které si děti při odchodu z nemocnice odnášely. Že příjemné zážitky pomáhají překonávat smutek, strach a bo-

Zdravotní klaun v akci.

lest, to mají stále na paměti všechny učitelky a vychovatelky nemocniční školy. A tak již v těchto dnech nového roku připravují pro děti zábavné programy na jaro a léto. Jejich přáním je, aby i za čas děti na pobyt v nemocnici vzpomínaly spíš v tom dobrém.

Děkujeme Mikulášům, andělům a čertům z Lékařské fakulty UK Hradec Králové, Pedagogické fakulty Univerzity Hradec Králové, Vojenské lékařské akademie J. E. Purkyně v Hradci Králové a studentkám Střední zdravotnické školy a Vyšší zdravotnické školy v Hradci Králové. Děkujeme také těmto sponzorům dětské radosti: Drogerie PRO - FIL - PAPÍR - HRÁČKY Hradec Králové • Česká spořitelna, a. s., oblastní pobočka Hradec Králové • EXCEL FOTO s. r. o. Hradec Králové • NOWACO • AG FOODS Brno • GOLDFEIN CZ Pardubice • CHMELA • VLTAVA - LABE - PRESS, a. s., divize Východ, o. z. Hradec Králové • THE PHONE HOUSE s. r. o. Hradec Králové • CUKRÁRNA A OBČERSTVENÍ - B. Krátká, areál FN HK • ATLANTA Hradec Králové s. r. o. • PRESTIŽ, Libor Pavlata, Hradec Králové • Českomoravská stavební spořitelna a. s. • DROGERIE - OBČERSTVENÍ - Hana Hantychová, areál FN HK • EXVER FOOD s. r. o., Staré Ždánice • EUROTTEL.

Mgr. Helena Bielíková
foto Mgr. Jana Kulířová

KRÁLOVÉHRADECKÉ EVERGREENY

Některé z „věčně zelených“ historek, tradovaných na hradecké fakultě a ve zdejší nemocnici, mají původ i jinde. Ale přinesli je naši pracovníci ze svých studií či předchozích působišť a my si je rádi čas od času připomínáme. A tak je také do královéhradeckých evergreenů zařazujeme, byť pocházejí z Prahy či Plzně.

Právo na tři otázky

Biolog prof. Bělehrádek byl přísným examínátorem. Zkouška z biologie, první rigorózní zkouška na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Praze, dokonale prověřila každého adepta medicíny. „Co je to treпка?“ padla první otázka. Když zůstala nezodpovězena, profesor Bělehrádek studentovu neznalost zhodnotil stroze: „Nedostatečně.“ Student se snažil zachránit: „Pane profesore, mám nárok na tři otázky.“ Prof. Bělehrádek to nevyvedlo z míry a jeho dvě další otázky zazněly v rychlém sledu: „Kde žije treпка? Kolik brv má treпка?“ Podmínka tří otázek byla splněna a na známce se nic nezměnilo. Měl jsem tehdy také před rigorózem z biologie, a tak si do smrti budu pamatovat, že nálevník treпка - paramaecium - má těch brv, pomocí nichž se pohybuje, dva a půl tisíce.

Co všechno lze palpovat

Na ambulanci interní kliniky v Plzni byl odeslán nemocný s diagnózou „obtíže s močením“. Zatímco většina lékařů by nemocného přímo doporučila na urologickou ambulanci, která byla na stejné chodbě, kolegyně B., proslulá svou peč-

livostí, nemocného nejprve komplexně vyšetřila včetně vyšetření per rectum. Teprve potom ho odeslala na urologickou ambulanci. Po chvíli vešli na interní ambulanci dva lékaři urologové a jeden se druhého ptal: „To je ona?“ Když druhý na to přitakal, oba s pozdravem „Na shledanou“ zase odešli. Po nějaké době ale oba urologové vstoupili znovu a situace se opakovala: „To je skutečně ona?“ ptal se jeden, a druhý jen potvrdil: „Ano, je.“ To již kolegyni B. znervóznělo, a tak se nakonec vydala na urologickou ambulanci, aby se tam dozvěděla, co tohle vše má znamenat. „No nic,“ zněla odpověď urologů, „my jsme se jen chtěli ubezpečit, že ty jsi tou fenomenální lékařkou...“ a podali jí její lístek, na kterém stálo: Ad urologiam. Per rectum hmatám hypertrofii pravé komory.

Překlep

Když dr. L. Ch. bezprostředně po promoci nastoupil na Interní kliniku docenta Bobka v Plzni, začaly se tam psát chorobopisy nikoliv rukou, ale na psacím stroji. To se pochopitelně, zejména zpočátku, neobešlo bez překlepů. Stalo se při velké vizitě, že při nahlédnutí do chorobopisu nemocné s cukrovkou docent Bobek stěží potlačil smích a ukazuje prstem na určité místo v chorobopisu, zeptal se vedoucího lékaře oddělení primáře Tomšího: „Máte, Tomší, představu, jak se to dělá?“ Tu ani primář Tomší se neubrnil tlumenému smíchu a odvětil: „Tak to opravdu nevím. Na to se budeme muset zeptat Chrobáka.“ Docent Bobek pak ukázal sekundáři Chrobákovi místo v chorobopise, kde stálo: „... a od té doby, co má *svěcení* vulvy, se její obtíže ještě zvětšily.“

L. Ch.

Foto Jirí Bruník

Když německý archeolog Rudolf Herzog v letech 1899 - 1904 začal na ostrově Kó odkrývat **Asklépiion**, jistě neměl představu, jak úžasné objevy ho čekají. A skutečně, již když jsme přicházeli do tohoto prostoru obklopeného hájem, který ve starověku býval posvátný (nesmělo se v něm umírat ani rodit), prostoupil nás duch antiky a my se jím nechali unášet po celou dobu návštěvy. Stoupali jsme širokým schodištěm, po kterém kráčeli Asklépiádové a nejslavnější z nich Hippokratés, na první terasu, v jejímž průčelí je mohutná stěna s nikami (foto 1), ve kterých stály kdysi sochy Asklépie (foto 2), Hygieie (foto 3) a ostatních bohů z dílny Praxitelových synů Tímarcha a Kéfísodota. V největším výklenku stála socha boha lesů Pána (foto 4), z jehož píšťaly (sýrinx) tryskala léčivá voda z pramene Vourinos. Tento pramen přivedl z pohoří Dikeos (850 m n. m.), tyčícího se nad městem, král heróo Chalkon a dodnes po tři tisíciletí proudí křišťálově čistá voda skalním tunelem a zásobuje město Kó. Na západní stěně jsou zbytky lázní (foto 5), do kterých byla přiváděna voda z horkého posvátného pramene. Ve výklencích vedle vany (foto dttto 5) objevil prof. Herzog místnosti s množstvím soch - votivních darů - představujících nemocné části těla. Šlo tu o anatomické a patologické muzeum využívané při výuce. Východní i západní část terasy uzavírala stoá s pokojíky, kde pacienti s rodinami čekali na vyšetření. Z množství fontán a lázní na této terase je zřejmé, že v tomto prostoru se prováděla vodoléčba.

ZEMĚ LIDÍ

objektivem

JANA SMITA

Schodiště pokračuje na druhou terasu před Asklépiův chrám s obětím oltářem (foto 6), nejstarší chrám v tomto areálu - ze 4. stol. př. Kr. Za ním na západní straně je palác vysokého kóuského asklépiáda Xenofóna (osobního lékaře císaře Claudia), malý chrám císaře Nera a přibytky kněží - asklépiádů, kteří v adytu strážili posvátné horké vřídlo. Jižní stranu terasy vyplňuje částečně zrekonstruovaný Apollónův chrám (foto 7), v pozadí exedra a helénská budova, která sloužila výuce.

Impozantní a nejdelší schodiště (60 stupňů) nás přivede na třetí terasu před dórský Asklépiův chrám (foto 8). Jeho rozměry jsou úctyhodné, ale úměrné prostoru plošiny. Ze tří stran jej obklopovala stoá a za ní pokoje pacientů. Není bez zajímavosti, že do místností byla zavedena voda, jak je patrné ze žlábků v kamenných blocích, ústící do mísy sloužící hygienickým potřebám (foto 9).

Teprve pohled z této terasy nám poskytne ucelený obraz celého léčebného komplexu (400 x 100 m), citlivě umístěného a vybudovaného s antickým citem pro krajinu, který dovedl plně využít nádherné přírodní prostředí a zdroje k léčbě. Celkový obraz je umocněn neskutečným pohledem na moře až k břehům Malé Asie do míst, kde stával starověký Halikarnássonos.

Naše vyprávění ukončíme úslovím, kterým Hippokratés začínal své proslulé aforismy: „Život je krátký, umění je dlouhé.“ Právě v těchto místech, kde kolem nás je tolik překrásného umění, si plně uvědomujeme význam jeho slov.

Marcela a Jan Smitovi

PROFESOR PRAVOSLAV STRÁNSKÝ BYL ZVOLEN ZÁSTUPCEM UK V RADĚ VYSOKÝCH ŠKOL

Prof. MUDr. Pravoslav Stránský, CSc., přednosta Ústavu lékařské biofyziky Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze, byl Akademickým senátem Univerzity Karlovy zvolen zástupcem UK v Radě vysokých škol. Panu profesoru Pravoslavu Stránskému ke zvolení do této významné univerzitní funkce upřímně blahopřejeme.

PROFESOR VLADIMÍR PALIČKA BYL ZVOLEN ČLEMEM VÝBORU MEZINÁRODNÍ ODBORNÉ SPOLEČNOSTI

Prof. MUDr. Vladimír Palička, CSc., přednosta Ústavu klinické biochemie a diagnostiky Lékařské fakulty UK v Hradci Králové a Fakultní nemocnice Hradec Králové, byl na plenárním zasedání světového kongresu klinické biochemie v říjnu t. r. v Kjótu zvolen na tříleté funkční období členem světového výboru IFCC – International Federation of Clinical Chemistry and Laboratory Medicine. K tomuto významnému uznání vědecké práce panu profesoru Vladimíru Paličkovi srdečně blahopřejeme.

DOCENTKA MARIE NOŽIČKOVÁ ČESTNOU ČLENKOU ODBORNÉ SPOLEČNOSTI

Doc. MUDr. Marii Nožičkové, CSc., přednostce Kliniky nemocí kožních a pohlavních královéhradecké Lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Hradec Králové, bylo při příležitosti 11. kongresu Evropské akademie pro dermatologii uděleno čestné členství České dermatologické společnosti. K této významné poctě, vyjadřující vysoké ocenění lékařské, vědecké a pedagogické práce, paní docentce MUDr. Marii Nožičkové, CSc., srdečně blahopřejeme.

DVĚ CENY UDĚLENY PUBLIKACI Z OBORU KLINICKÉ BIOCHEMIE

Cena České společnosti klinické biochemie za nejlepší původní práci publikovanou v roce 2001 byla udělena práci autorů V. Paličky, A. Jabora, B. Friedeckého a P. Živného: Selected Markers of Bone Biochemistry, publikované v *Advances in Clinical Chemistry* (USA), 2001, 35:255-294. Obdobně byla tato práce oceněna i Společností pro metabolická onemocnění skeletu České lékařské společnosti J. E. Purkyně. Autorům práce upřímně blahopřejeme.

MUDR. STANISLAV FILIP, PH.D., JMENOVÁN DOCENTEM

Podle § 72 odst. 11 zákona č. 111 / 1998 Sb. rektor Univerzity Karlovy v Praze jmenoval MUDr. Stanislava Filipa, Ph.D., lékaře Kliniky onkologie a radioterapie Lékařské fakulty v Hradci Králové Univerzity Karlovy v Praze a Fakultní nemocnice Hradec Králové, docentem pro obor vnitřní nemoci s účinností od 1. října 2002. Panu docentu Stanislavu Filipovi srdečně blahopřejeme a přejeme mu mnoho úspěchů a uspokojení v jeho práci.

Tímto opožděným 6. číslem roku 2002 (za zpoždění se čtenářům omlouváme) uzavírá časopis Scan již svůj dvanáctý ročník.

Když jsme v roce 1991 s časopisem začínali, ani jsme v redakci o tak vzdá-

DÍKY ZA SPOLUPRÁCI

lené budoucnosti neuvažovali. Šlo nám tehdy hlavně o to, nalézt pro časopis tu nejvhodnější náplň a tvář. Dvanáct let existence Scanu jako by potvrzovalo, že se nám to do značné míry podařilo. Ale když nyní říkám „nám“, nemám už samozřejmě na mysli jen redakci časopisu, ale především vstřícné představitele vedení Fakultní nemocnice a Lékařské fakulty UK, ochotné a pracovitě členy redakční rady, aktivní a kooperativní autory článků, chápající přátele výtvarníky a přátele z královéhradeckého Muzea východních Čech i věrné a tolerantní čtenáře, bez nichž by časopis neměl smysl. Jim všem patří upřímné poděkování redakce Scanu, neboť jen s jejich aktivní účastí a podporou můžeme svěřený úkol, jenž nás těší, plnit.

Těch uplynulých dvanáct let navíc ukázalo, že časopis Scan je schopen plnit i další úkoly, než jen ty, jež mu byly dány do vínku, tj. napomáhat vzájemnému poznávání lidí a pracovišť, informovat o novinkách v českém zdravotnictví či univerzitním prostředí a dávat prostor publicistické tvorbě zaměstnanců nemocnice a fakulty. Když totiž dnes zalistujeme již více než sedmi desítkami dosud vyšlých čísel, vidíme, že časopis je vlastně i jakousi kronikou historie naší nemocnice a fakulty. A je třeba říci, že již vícekrát se, k naší radosti, také stalo, že redakce - někdy ve spojení s Kabinetem dějin lékařství LF UK - mohla pro zájemce vyhledat podklady k historicky zaměřené přednášce či publikaci.

Těšíme se na práci v dalším ročníku našeho časopisu a pevně doufáme, že ani zájem našich autorů nepoleví, i když víme, že té vlastní práce má každý stále víc a víc. Všem stávajícím i budoucím autorům a všem příznivcům Scanu přejeme, aby se jim v nastávajícím novém roce 2003 dobře dařilo.

PhDr. Vladimír Panoušek

scan

Redakční rada: doc. MUDr. Jiří Bittner, CSc., doc. PhDr. František Dohnal, CSc., MUDr. Ivan Drašner, Mgr. Martin Formánek, doc. MUDr. Herbert Hanuš, CSc., Ing. Rudolf Horák, prof. MUDr. Ladislav Chrobák, CSc., Ing. Eva Kvapiřová, PhDr. Vladimír Panoušek, Jaroslava Pečenková, Mgr. Libuše Plášilová, prof. MUDr. Ivo Šteiner, CSc., Miroslav Všečeka.

Redakce: Fakultní nemocnice, 500 05 Hradec Králové, tel. 495 832 222 (tel. ve FN 2222)